

Казашк

ИЗДАЊЕ
ШУМАДИЈСКЕ
ЕПАРХИЈЕ

1998

5

Календар

БРОЈ 5
ЗА 1998. ГОДИНУ
ДОНОСИ:

Јован Олбина
ПРЕДЛОЗИ ЗА СИСТЕМАТСКО
ВЕРСКО ОБРАЗОВАЊЕ

Стр. 3

Сава, епископ шумадијски
ПОКУШАЈ ПАТРИЈАРХА СРПСКОГ
ВИКЕНТИЈА ДА СЕ ОБЈАВИ
ПОТПУНА ИСТОРИЈА
СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ Стр. 9

ОСВЕЋЕЊЕ ОБНОВЉЕНЕ
СТАРЕ ЦРКВЕ У КРАГУЈЕВЦУ Стр. 10

Епископ бачки Иринеј
УСТОЛИЧЕЊЕ МИТРОПОЛИТА САВЕ,
НОВОГ ПОГЛАВАРА
ПОЉСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ Стр. 19

ФОТОГРАФИЈЕ

На насловној страни: Иконостас Старе
крагујевачке цркве после рестаурације

На последњој страни: Обновљена црква
Свете Тројице, снимљена ноћу

Данашњи изглед
Старе крагујевачке цркве
са црквом Часног Крст
и звоником

СТВАРНОСТ ОТКРИВЕЊА И СТВАРНОСТ КРИЗЕ

Откривењу несумњиво припада једно од најзначајнијих места у хришћанском виђењу света. „Откривење је глас Бога који говори човеку. И човек чује тај глас, обраћа на њега пажњу, прихвата реч Божију и разуме је. Управо из тих разлога Бог говори: да може човек да Га чује.“¹ Кад кажемо стварање, већ се налазимо на самом почетку откривења Божијега. „У почетку створи Бог небо и земљу...“ (Пост. 1.1). Небо и земља и све друго, све оно што није Бог, јесте творевина. Створена „εκ τον μη ονος“ – не из бића, није дакле Божија пројекција, није вечна, јер има свој почетак. Бог ствара нешто што је онтолошки различито од Њега самог „ον τοτω αλλα φυσι“² (не местом, већ природом) и што вољом Божијом јесте, постоји и живи. Воља Божија је та која је творевину увела у постојање (Ти си нас из небића привео у биће...³) и воља Божија је та која творевину непрестано држи у постојању. Од многих онтолошких последица које проистичу из откривене нам чињенице стварања, желели бисмо да се задржимо само на тој да је Бог неопходан својој творевини и да је стога непрестано у њој присутан, држећи је у постојању. Ово је основно библијско, па самим тим и црквено виђење стварности – она је створена и из ње никада, али никада, Бог не одсуствује, јер би се у том случају повратила у небиће (Одвратиши лице своје, жалосте се, узмеш им дух,гину и у прах свој се повраћају).⁴

Зависност твари од свога Творца чини неопходним и

могућим непрестано Богојављење и присутност Божију, другим речима откривење је „трајно јављање и присутност Бога у творевини и историји, јер је сам Бог „закон“ сваке створене стварности.“⁵

Узимајући у обзир ове основне чињенице откривења – стварање и као последицу непрестану присутност Божијих енергија у творевини, можемо да кажемо да је основно црквено виђење стварности њена јединственост и тајнственост.

Стварност је литургијски (функционално) јединствена и тајнствена и не трпи никакве поделе којима обилује наша савременост. Тело и душа, видљиво и невидљиво, физика (природно) и метафизика (натприродно), теорија и пракса, материјално и духовно, постоје и граде нераскидиво онтолошко јединство. За псалмопевца „небеса казују славу Господњу и дела руку Његових гласи свод небески“ (Псал. 19.1). За библијског писца или рецимо, писца Житија светих, сасвим је нормално да су са догађајима и чињеницама измешана и чуда и Божије деловање, уопште, и он их описује у том јединству, маниром, рекли бисмо, објективног хроничара. Он то може, јер стварност посматра у свом литургијском јединству, а не нашим „схизофреним“ очима. „Догађаји о којима причају, за њих нису ни природни ни натприродни. Само за нашу научну методологију они добијају природни или натприродни карактер.“⁶

Говорећи о литургијском јединству стварности, желимо заправо да укажемо на много-

брожне поделе које су у периоду ткз. „западног ропства“ православне теологије, ушли и у наше виђење стварности и као отров деловале на мисли и лјудска срца, односно на целокупни православни етос, непрестано стављајући верне пред избор – душа или тело, видљиво или невидљиво, природно или натприродно, и пред дилему шта је од тога важније за хришћански живот. А у ствари „постоји природа и твар као јединствена стварност, која има свој узрок у Богу и Богу се „приноси“. Постоји потпуни сусрет, поистовећење небеске и земаљске стварности (Ми који херувиме тајанствено изображавамо, и Животворној Тројици Трисвету песму певамо... – Литургија Св. Јована Златоустога), сусрет у коме и сам Бог престаје да буде неко „с друге стране“ природе и постаје у личности Сина Свога, онај који са Оцем седи горе, и овде је невидљиво с нама“ (Литургија Св. Јована Златоустога).⁷ Овакав евхаристијски доживљај стварност је и основно виђење односа Бога и Његове творевине. Свеколика твар јесте епифанија Божија и знак и средство и човековог заједничења с Богом и сазнања Бога.⁸

Колико су пренаглашене дихотомије опасне по побожност хришћана покушаћемо да покажемо на једној од „класичних“ подела, произашлих из средњовековне схоластичке теологије, а која се још увек сусреће у нашим књигама (напр. уџбеницима за богословије). Реч је о подели откривења на природно и натприродно. Схоластичка теологија је, генерално говоре-

ћи, видела стварност подељену на два нивоа – природни и натприродни. Оба нивоа су самостална и представљају ступњеве стварности – нижи ивиши. Из овакве представе стварности „произашла је и представа о два вида откривења, природно и натприродно (историјско). Дакле, постојала су два пута откривења: један је природни, односно природна (физичка) стварност, а пре свега људска природа и други натприродни уз помоћ Божије благодати. Други пут је допуњавао и заокруживао први.“⁹

Протестантизам је својим антисхоластизмом озбиљно довоје у питање постојање природног откривења, а посебно да је грехом потпуно уништена икона Божија у човеку. „Традиционална западна теологија је тако изгубила једну своју ногу.“¹⁰ Затим ће велики философи из периода просвећености, посебно Волтер и Русо, одбацити ауторитет и вредност сваког историјског тј. метафизичког откривења и историјских религија. За њих ће једини пут Богопознавања бити природна стварност, а пре свега људска природа. Западна ће се духовност тако вековима кретати између ова два пола, али увек у оквирима ове поделе. Час ће пренаглашавати природно откривење упадајући у чисти антропоцентризам, а час натприродно завршавајући у крајњем теоцентризму.

Имајући у виду да је, без обзира шта ми мислили и са колико дихотомија видели стварност, она ипак јединствена, све ово није могло да се не одрази и на свакидашњи живот и културу, која има свој континуитет последњих неколико векова.

На нивоу свакодневног живота то изгледа овако, ако се користимо речима Ф. Шерерда:

„У пост–средњовековном хришћанском свету постојала је прогресивна тежња да се творевина схвати као производ Творца, који ју је створио делујући споља. То нам је дало слику небескога Бога који је, пошто је ставио у покрет космички механизам, оставио свет да, отприлике, самостално функционише, сагласно својим законима, а интервенише у ретким ситуацијама, а и онда под видом посебне и „нерегуларне“ праксе, која делује на свет споља.“¹¹

На овај начин творевина постаје независна, аутономна, постаје довољна сама себи и дешава се, заправо, „обесвештење“ творевине. За човека она постаје објекат, лишен сваког тајинственог карактера. Бог је претеран из своје творевине и на тај начин се формира стварност и култура кризе, односно наш, савремени свет и наша савремена култура. Колико је ово виђење стварности у супротности са хришћанским откривењем јасно је само по себи. Да, ипак, наведемо и ове значајне речи Ф. Шерарда: „Створени свет није ништа друго до тајна самога Бога у Његовим створењима; то је начин да Он буде оно што јесте. Ако Бог није присутан у сваком зрнцу песка, онда Га нема ни на самом небу.“¹²

Разбијена и подељена стварност кризе много више говори о самом савременом човеку него што, заправо, говори о стварности. Првобитни распад и дихотомија се десио у човеку, па се тек онда пројектовао и на стварност око њега. Најпре је сам човек постао „схизофрен“ да би онда таквом видео и стварност. Последице су несагледиве. Као што смо то већ нагласили, стварност се састоји од многобројних међусобно независних сфера, од којих свака има своје зако-

нитости, а не постоји ниједан чинилац уједињења. Прелазећи из сфере у сферу човек је принутјен да мења своје друштвене улоге, да у економској сferи буде сиров, у политичкој непоштен, непрестано мењајући маске, а да на крају не зна ни сам које је његово право лице.

Савремени свет, савремена култура кризе, савремени људи који су „озаконили“ поделу као основу у виђењу стварности – то смо ми. Ми смо њени носиоци и ствараоци, па макар и на тај начин што копирамо друге, понављајући исте мисаоне и историјске грешке. Али, и за то постоји казна. Стварајући или прижељкујући технолошку културу засновану на схизофреној виђењу стварности, сами смо себе казнили тако што, да бисмо опстали у њој морамо јој се прилагодити, морамо постати „схизофрени“. То је наша казна.¹³

Протојакон **Зоран Крстић**

Напомене:

- Г. Флоровски, Δημιουργία και απολντρωση, Екд. Πονρναρα, Θεσύκη 1983. стр. 23
- Св. Јован Дамаскин, Εκδ. ορθ. πιστ. αε 9
- Литургија Св. Јована Златоустога 4. Πсал. 104.29
- Ν.Ματσονκαζ, Δογματική και συμβοική Θεολογία, Εκδ. Πονρναρα, Θεσύκη 1990. стр. 193
- Исто, стр. 201
- Μитрополит пергамски Ј. Ζιζουλас, Ν. κτιστη ως ενημαριστα, Εκδ. Ακριταζ, Νεα Σμυρνη 1992. стр. 26
- Види А. Шмеман, За живот света, Логос, стр. 84
- Ν. Ματσονκαζ, Δογματική και συμβολική Θεολογία, Εκδ. Πονρναρα, Θεσύκη 1990. стр. 196, 197
- Исто стр. 197
- Φ.Шерард. Ο βιασμος τον ανθρωπον και της φυσεως, Εκδ. Δομοζ 1994. стр. 122
- Исто
- Види Ф.Шерард, Ο βιασμος τον ανθρωπον και της φυσεως, Εκδ. Δομοζ 1994. стр. 91

ПОЧЕТИ ОДМАХ, ИЛИ НАМ СЕ ЦРНО ПИШЕ

Испуњавање верских дужности и обавеза могуће је, пре свега, ако се оне знају. Да се нешто сазна или зна, потребно је то научити, а научити значи слушати и послушати онога који нас вери учи, дакле учитеља вере, односно свештеника. Међутим, чини се да је код нас Срба негде прекинута нит у правим односима учитеља и ученика. Тога је, по свему судећи, бивало и у старини. Иначе апостол Павле не би написао: „... Како ли ће повјеровати... за кога (за шта) не чуше? А како ће чути без проповједника?“ (Рим. 10:14).

Академик Владета Јеротић веома често цитира руског мислиоца Максима Тарјевеа, који заступа мишљење да је хришћанство религија личности, појединца и однос тога појединца према Богу и Богу према појединцу. По њему не постоји хришћански народ. Не постоји чак ни хришћанска породица, него постоје само хришћани – појединци. Уколико је ових појдинаца више утолико је, условно речено, и народ хришћанскији, односно православнији. Размишљајући о наведеној мисли, пребирам у себи какви смо православци ми Срби? Увелико је раширена заблуда да смо ми „Божији народ“, да смо по заслугама – не нашим него наших даљих и ближих предака – предодређени грађани „Небеске Србије“. О томе се често говори. Ова мисао је и омиљена фраза наших проповедника. Да ли нас то уљулькују и верски успављују па смо овакви какви јесмо? Ако упитате просечног Србина по чому је православни, по правилу ћете добити следећи одговор: „Славим Славу, примам свештеника...“ Две ствари које нису у центру него на крајњој периферији православља, упорно се на тај начин избацују у први план.

У Србији се верска настава, углавном, не обавља систематски. Ни у Цркви ни ван Цркве. Оправдања има, стварних и измишљених. Време је крајње. Изнећу неколико предлога где и како почети с верском наставом, који су

произашли из конкретних ситуација.

1. У православну веру улазимо крштењем. Тада примамо благодат Духа Светога и *исповедамо своју веру*. До шестог века су крштавани одрасли и то после дуже припреме. Они су лично исповедали своју веру. Изговарали су (углавном напамет) Симбол вере или Вјерују. Сведок њиховог крштења је била цела месна заједница а у радости обогаћења новим члановима, учествовала је цела Црква. Дакле, цела Црква је, на известан начин, била – колективни кум. Ако се и данас одрасли крштавају, тако би и они требало да поступају.

У шестом веку је уведено крштавање деце. После тога времена за децу која се крштавају, пред Богом и Црквом, за њихово верско успињање по лествици православља је *одговоран кум*. Он није само сведок, он је далеко изнад тога. Према томе кум детета на крштењу не може да буде онај који ни сам не зна како верује и не уме, као минимум, да тачно прочита Симбол вере или Вјерују. Свештеник нема право да то учини уместо кума. Он је обавезан да родитељима и куму на то скрене пажњу и да их евентуално поучи.

„Када се крштавају деца која нису у стању да исповеде своју веру, онда то – уместо њих и за њих – *чини кум*, читајући Симбол вере. Зато кум и прима на себе обавезу да своје кумче, кад одрасте, *научи истинама вере и побожном животу*.“ (О. Јустин, Догматика III).

„Са увођењем обичаја крштења деце после шестог века, кум јемчи за веру онога који се крштава.“ (Мирковић, Литургијка).

Чиме то савремени кум, који се често и крсти без свке припреме, да би могао да буде – кум, може да јемчи веру онога који се крштава? Тиме што ће сносити све трошкове? Боже нас сачувај од таквих помисли!

2. Други гарант верског васпитања су родитељи. Дужни су да стално поучавају дете основама

вере православне. Како ће то учинити ако сами не знају те основе? Да ли ће их учити тек кад им дете порасте? Логичан је закључак следећи: Брак у православној цркви не сме да буде закључен ако младенци, као минимум, не знају Симбол вере и бар неколико основних молитава. Чему, уосталом, и служи такозвани „предбрачни испит“ ако не томе да младенци буду поучени у својој вери да би могли да доцније васпитавају своју децу.

3. И најзад, за време саме Божанске литургије ко има право да уместо присутног верника и за њега исповеда како он верује? Ако је православни, његова је обавеза и дужност да пред целом црквом исповеди како верује. У православљу широм света сав присутни народ на литургији чита или пева Вјерују. Ђакон или свештеник испред олтара народу „диригује“, односно даје такт ради усклађености и хармоније. Исту праксу сам и лично видeo чак у далеком Јапану, у православном храму Св. Николе у Токију. Изгледа да смо ми Срби једини „мимо света“. По мом сазнању пракса да сав присутни народ чита Вјерују уведена је само у једном војвођанском храму, захваљујући залагању и упорности месног пароха. Умножио је Вјерују у великом броју примерака. Сваки који улази у храм узима један примерак и гласно чита, када је за то време. Поновљено више пута, се усвоји и напамет научи.

Закључак. Ако би се само током неколико година упорно настојало:

- да на крштењу кум, а никако неко други, чита *Вјерују*,
- да младенци пре ступања у брак науче како верују,
- да сви верни на Литургији читају *Вјерују*,

добили би поколење православаца који, поред одржавања славе и примања свештеника – *знају* како верују и зашто верују. Захтев није нереалан, недостижан и тежак. У Симболу вере су у најкраћем облику изложене основне

истине целокупног хришћанског учења у само 12 и словима дванаест проширених реченица!

Свештеник ће у овоме сигурно успети ако почне **одмах**. Било би му лакше и имао би мање искушења ако би за све наведено постојала јединствена пракса на подручју целе Цркве, контролисана „свише“. Јер и ентузијазам може да спласне ако се устали пракса да на пример кум незналица оде код суседног свештеника и он обави и крштење и венчање, на жалост не као Свету Тајну, него као „требу“ од које се живи. Можда ће тај свештеник бити и похваљен, без обзира што је, свесно или несвесно, учесник у „гашењу Духа“ (1. Сол. 5:19) и отварању врата људске православне душе незваним и нежељеним гостима.

На наведена размишљања ме је подстакао следећи случај:

После присуствања дводневном веома успешном Међународном скупу на коме се расправљало о деловању разних секта код нас и у свету (7. и 8. октобра 1997. године у Дому ВЈ у Београду), отишао сам 8. октобра на бденије у храм Александра Невског. Радни је дан. Светитељ код Срба као и сви други светитељи са „црним словом“. Међутим, храм је био пун и то, углавном, бивших и садашњих ученика „Мисионарске школе“ проте Љубодрага Петровића који служи при овом храму. За певницом такође група момака и девојака. Поју бденије без гршке. Ови млади људи су убеђени у својој вери и знају зашто верују. Њих ни један сектант неће поко-

лебати да скрену са православног пута. Школа непрестано ради више од десет година и то у неповољним условима. И прата Љуба је некад, негде и са неким – почео, и то у још тежим условима од данашњих. Зашто не почети одмах бар са овим што је наведено у горњим размишљањима? Одмах – или пише нам се црно.

Један предавач на напред поменутом скупу (проф. на Православном институту философије у Москви др. философије и кандидат богословља, А. Дворкин), говорећи о делатности секта у Русији између осталог рече: „Нисам пророк, али се бојим да нам ситуација (у Цркви) не буде црња него некад“.

Дакле треба почети. Мој предлог је – почети од **кума**.

Јован Олбина

Поводом 100-годишњице од упокојења митрополита Михаила СВЕСТРАНИ ЦРКВЕНИ ПОГЛАВАР

Mитрополит Михаило је једна од најзначајнијих личности и у црквеној и у политичкој историји Србије у другој половини XIX века. У свестраној личности митрополита Михаила били су сједињени православни монах руског типа, молитвеник, аскет, национални радник, поглавар Цркве и плодан црквени писац. Словенофил, пријатељ Русије још од времена школовања, постао је у својој земљи и на Балкану „жариште отпора духовном западњаштву и политичком продирању аустро-угарске монархије“. Његово име је било познато у свим европским па и ваневропским државама.

Овај значајан јерарх наше Цркве, кога је једна царевина поштовала и помагала а друга прогонила, рођен је 19. августа 1826. године у Соко-Бањи од оца Милована Јовановића и мајке Марије, кћерке свештеника Ристе из села Трговишта. На крштењу је добио име Милоје. У школу је пошао када је навршио девет година. Три разреда основне школе завршио је у родном месту а четврти основне и први разред гимназије у Зајечару. Остале раз-

реде гимназије довршио је у Неготину као питомац епископа неготинског Доситеја (Новаковића). У београдску Богословију се уписао 1842. и завршио 1846. године као питомац митрополита српског Петра. Као ученик богословије привукао је на себе пажњу наставника и митрополита Петра. У протоколима Богословије кроз све четири године школовања поред имена Милоја Јовановића стоји оцена „превасходан први“. То је био разлог да митрополит Петар почне да размишља о Милоју као свом наследнику. Желећи да га добро припреми за тешке и одговорне дужности у Цркви, Митрополит га шаље са још пет кандидата 1846. године у Кијевску духовну академију. Да је Милоје схватио циљ свога доласка у Русију, видимо из неколико његових заветних реченица које је написао као дводесетогодишњак одмах по доласку у Кијев: „Не заборављај никада ни једнога тренутка, зашто си оставио своје отечество и дошао овде. Знај, да ниси дошао овде да уживаш, него да се и дању и ноћу трудиш, да што више прибавиш знања и науке, које су твојој домовини од

преке потребе. Памти, да у домовини још има Турака, који сметају полету и развију, да Швабе задржавају сваки напредак. О, да јадни народе српски, тешка ли ти је судбина, што си тужан гроздно раскомадан. Потом се себи обраћа и заветује: „Пази дакле и знај, да је у Србији огањ, који треба да загрева просветом све Српске крајеве. Старај се, да са временом и ти можеш што привредити своме драгоме и љубљеном народу.“

По жељи митрополита Петра прво је завршио семинарију па потом ступио у Духовну академију. Као трудољубив студент интересовао се поред богословља и за филозофске и педагошке науке. Истовремено је поред руског учио француски и пољски језик.

У току школовања млади студент Милоје Јовановић донео је одлуку да се замонаши. Замонашио га је при kraju студија, 29. марта 1853, у Кијево-печерској лаври, у пешчарској цркви Св. Теодосија, по благослову митрополита Петра, ректор Академије епископ Антоније. На монашењу је добио име Михаило по имену првог кијевског светитеља чије

мошти почивају у Саборној цркви Кијево-пешчарске лавре. Митрополит кијевски Филарет рукоположио га је у чин јерођакона 12. априла, а за јеромонаха 16. истог месеца. Духовну академију је завршио јула 1853. године добивши степен магистра богословља. Магистарска теза била му је "Обзор Историји сербској цркви". Одликован је златним крстом који је додељиван најбољим студентима.

Од завршетка Духовне академије до повратка у Србију јеромонах Михаило је по жељи митрополита Петра остао у Русији скоро годину дана. Посетио је Москву и Петроград и у њима се задржао извесно време да би се упознао са богослужењем, монашким животом и радом семинарија и других школа.

За време школовања у Русији јеромонах Михаило потпао је под снажан утицај идеје словенске узајамности (панславизам). Тим идејама своје младости и љубави према Русији остаће веран и доследан целог живота, па и онда када се кнез Милан политички везао за Аустро-Угарску.

У Београд се вратио 25. маја 1854. године. Исте године је постављен за наставника Богословије. Тада почиње његов јавни рад, који је трајао скоро четири и по деценије. Предавао је предмете које је највише волео – Догматику и Омилитику. Какав је био као наставник најбоље се види из речи његовог ученика Нићифора Дучића, који каже: „Ко није слушао његова предавања у Богословији, не може потпуно појмити дубину његовог докторскога знања и висину његовог црквеног беседништва.“

Потребе Цркве су захтевале да овај вредни професор после мање од пет месеци проведених у Богословији оде на нову дужност. Архијерејски сабор га је изabrao за епископа шабачког после преласка епископа Јоаникија (Нешковића) у Ужичку епархију. За архимандрита студеничког је произведен 11. октобра 1854. године, а три дана касније хиротонисан је за епископа у Саборној цркви у Београду. Тада је имао 28 година 2 месеца и 25 дана. Установио је у Шапцу 19. октобра.

На трону шабачких епископа Михаило је остао непуних пет година. За кратко време успео је

да за собом духовно поведе целу Епархију, оживи ревност у свештенству а од народа задобије симпатије. Овде „у Шапцу Михаило је почeo свој плодни и разноврсни национални рад, који га је временом учинио најистакнутијом личношћу савременог му српства“.

Михаилов избор за митрополита Србије условљен је радом Светоандрејске скупштине, која је збацила кнеза Александра Карађорђевића и изнудила оставку од митрополита Петра, чиме је митрополијски трон остао упражњен. Архијерејски сабор је 25. јула 1859. године у Крагујевцу изабрао епископа шабачког Михаила за митрополита Кнежевине Србије. Михаило се прихватио овог положаја пошто га је претходно сменjeni митрополит Петар писмом од 19. јула обавестио да га је аустријски цар потврдио за горњокарловачког епископа. У саборском акту о Михаиловом избору за митрополита стоји: „По предложењу г. епископа ужичког Јоаникија, освјашчени синод увидевши, да је упражњени престол архиепископа београдског и митрополита српског неопходно попунити, – тим пре, што правила цркве не дозвољавају на дуже време оставити епархије без архијереја, – а с друге, што бивши митрополит г. Петар, давши оставку, примио се епархије карлштатске у Аустрији, чим се ове за свагда одрекао: то

смо у држаном данас Синоду закључили упражњено место попунити, и призвавши Духа светог, по зрелом расуђењу о качеству архиепископу и митрополиту потребним, једногласно изабрасмо за таквог преосвјашченог епископа шабачког г. Михаила“. Истог дана је кнез Милош потврдио Михаилов избор за митрополита. У указу поред осталог стоји: „Признавајући овим г. Михаила за архиепископа београдског и митрополита српског, ја сам тврдо уверен, да ће он доказаним врлинама својим принети, да се узвиси поштовање православне вере и распростре слава наше матере цркве“. Са избором Михаила за митрополита сагласио се и Васељенски патријарх пославши своју грамату новом митрополиту Србије, датирану 9. августа 1859. године.

Рад митрополита Михаила може се поделити у три периода: а) од ступања на трон Архијепископије Београдске и Митрополије Србије (25. јул 1859) до збацивања са управе Митрополије (18. октобар 1881); б) одлазак у изгнанство и живот и рад у иностранству (1883–1889); в) повратак на чело Цркве и рад до краја живота (1889–1898).

За његовог живота на престолу Србије су се сменила четири владара из династије Обреновића: Милош, Михаило, Милан и Александар. Са свима њима митрополит Михаило је имао проблема, највише са краљем Миланом, а најмање са последњим из династије Обреновића Александром.

Дошаоши на чело Цркве митрополит Михаило није имао много да мења у самој организацији. У Кнежевини Србији је затекао четири епархије: Београдску, Ужичку, Шабачку и Негоћинску. Са кнезом Михаилом је дошао у сукоб одмах на почетку око попуњавања Шабачке епархије, која је остала упражњена Михаиловим избором за митрополита. Супротставио се Кнежевој жељи да се разведе са кнегињом Јулијом; а још више Кнежевој намери да се ожени са сестричном Катарином Константиновић. Није био задовољан ни Законом о црквеним властима донетим 1862. године.

После убиства кнеза Михаила 1868. године у Кошутњаку на престо је дошао четрнаестогодишњи Милан Обреновић. Уместо малолетног Кнеза владало је Намесништво од 1869. до 1872. године.

За време прве управе Српском црквом митрополит Михаило је био веома активан као национални радник. У свом националном раду залагао се за ослобођење још неослобођеног српског народа у Босни и Херцеговини, Старој и Јужној Србији. У то време Београдска митрополија је постала главна веза између Србије и Срба из неослобођених крајева. Обраћао се свима који су могли морално, материјално и војнички да помогну ослобођење наше браће под туђином. О томе сведочи бројна преписка са руским државницима и словенофилима, руским конзулатима у нашим

крајевима под турском влашћу и нашим конзулима по разним европским градовима.

У неослобођеним крајевима је оснивао школе и постављао учитеље. Националну свест поробљеног народа будио је преко српских свештеника. Већина њих се школовала под његовим будним оком у београдској Богословији, затим Страначкој богословији, основаној 1873. при београдској Богословији за младиће из наших крајева под турском влашћу. На самом попришту његовим заузимањем и помоћи, основане су две богословије, прво у Бања Луци 1866, а онда у Призрену 1871. године. У овим заводима су се спремали кандидати не само за црквени и просветни него и за национални рад.

У овом периоду дошло је до сукоба између Васељенске патријаршије и бугарске егзархије настале 1870. године. Српска црква на челу са митрополитом Михаилом није била против да на бугарске епархије некадашње Трновске патријаршије буду изабрани за епископе Бугари, који ће потпадати под управу Васељенске патријаршије, али је била против ширења егзархијске власти на епархије угашене Пећке патријаршије. Султанов ферман о усостављању бугарске егзархије митрополит Михаило је окарактерисао као неканонски, јер држава нема права да сама без цркве решава црквена питања.

Залажући се да на бугарске епархије дођу епископи Бугари улагао је велики напор да по истом принципу и српски народ у Босни и Херцеговини, Старој и Јужној Србији добије народне архијереје. На његову радост на епархије у Босни и Херцеговини као и у Призрену за његовог живота су постављени Срби епископи.

Захваљујући митрополиту Михаилу и његовим везама са Русијом Српска црква је 1874. године добила своје Подворје у Москви, које је служило као веза између Руске цркве и народа и Српске цркве и народа. Постојало је до 1917. године.

Пријатељство између руског и српског народа дошло је до пуног изражaja за време босанско-херцеговачког устанка 1875. и

ослободилачких ратова 1876–1878. Преко митрополита Михаила стизала је српском народу новчана и друга помоћ од разних словено-филских друштава из Русије. Његовим заузимањем је 1876. године у Београду основано Друштво Црвеног крста, чији је први председник био управо митрополит Михаило. За велику помоћ коју су Црвени крст и њен председник пружили страдалом српском народу кнез Милан га је 1877. године одликовао Таковским крстом с лентом и звездом. Ослободилачки ратови су завршени Сан-Стефанским миром односно Берлинским конгресом 1878. године. Одлукама овога конгреса Кнежевина Србија је добила независност и проширила се за четири округа (нишки, пиротски, врањски и топлички). Био је то највећи успех Србије на спољнополитичком плану у 19. веку. Одмах по добијању политичке независности почели су успешни преговори са Васељенском Патријаршијом за добијање црквене независности. Васељенски патријарх Јоаким III је 20. октобра 1879. издао томос о независности Српске митрополије у политичким границама, укључујући и Нишку епархију у новоослобођеним областима. Тако је митрополит Михаило постао први независни српски митрополит после гашења Пећке патријаршије. Две недеље пре овог значајног датума митрополит Михаило је прославио 25-годишњицу своје епископске службе.

На жалост, убрзо после обнављања аутокефалности Српске цркве дошло је до сукоба митрополита Михаила са напредњачком владом и кнезом Миланом. Србија се до Берлинског конгреса у својој спољној политици ослањала на Русију, а после овог конгреса на Аустро-Угарску, с којом је 1881. склопила тајну конвенцију. Оваква политика донела је кнезу Милану и Србији неке користи. Једна од њих је уздизање Србије у ранг Краљевине 1882. године.

Против овакве спољне политике био је митрополит Михаило, који је до смрти остао доследан русофил. Из Беча, где су пратили сваки његов корак, тражили су да се Митрополит уклони са поло-

жаја. Највише им је сметао његов пропагандни рад у Босни и Херцеговини. Разлог је нађен у одбијању Архијерејског сабора да се управља по Закону о таксама, који је власт наметнула Цркви. На предлог Стојана Новаковића, главног прогониоца митрополита Михаила, кнез Милан је 18. октобра 1881. потписао указ о Митрополитовом разрешењу од дужности Архиепископије београдске и Митрополије српске, без права на пензију. После разрешења од дужности настанио се у својој кући на Врачару, где је остао до 1883. године. Пошто није имао мира од власти ни у својој кући, кренуо је митрополит Михаило, 11. априла 1883. године, у емиграцију. Из Београда је преко Рушчука и Варне стигао у Цариград, затим је посетио Јерусалим и Свету Гору, где је боравио у манастиру Хиландару, о којем се очински старао и помагао га за време управљања Српском црквом. Ту су се око митрополита Михаила окупили српски емигранти противници спољнополитичке оријентације краља Милана и напредњачке владе. У Рушчуку се 1884. године срео са Николом Пашићем. Ту је почела сарадња ова два величана српске историје на укланању краља Милана са власти.

После доста муке око добијања улазне визе, митрополит Михаило, у другој половини 1884, одлази из Рушчука у Кијев на прославу педесетогодишњице Кијевског универзитета. Захваљујући личним вредностима, познанствима и великим угледу који је уживао у Русији, он постаје духовни центар српске емиграције. Ступивши у везу са својим пријатељима примио је пут за Пашићев долазак у Русију. Из Кијева прелази у Москву и настањује се у Српском Подворју. Пашић стиже у Москву преко Петровграда 1885. године и састаје се са митрополитом Михаилом, као и са познатим словено-филским личностима. Њихов рад на свргавању краља Милана са власти није дао резултате.

Поред разочарања због неуспеха у политичким плановима, живот ове две познате личности у емиграцији био је и иначе веома тежак. Из многих писама се види да су живели у великој матери-

јалној оскудици. Сваку промену владе у Србији доживљавали су као наду за повратак у земљу. Међутим, док је на власти био краљ Милан, који је једва пристао 1887. године да се свргнути епископи пензионишу, о томе није могло бити ни говора.

Абдикацијом краља Милана 1889. године власт је преузело Намесништво до пунолетства краља Александра. Први акт Намесништва био је помиловање Николе Пашића, који се триуфално вратио у Србију 1889. године. Исте године вратио се и митрополит Михаило. Пре повратка, због не-попустљивог става Аустро-Угарске према њему, влада је преузела мере да Митрополитов повратак прође без политичких манифестација. Вративши се у земљу преузео је управу Српске цркве, која је тада имала три епархије: Београдску, Жичку и Нишку. Неготинска и Шабачка епархија су под притиском власти, а под изговором штедње, биле укинуте 1886. године.

Поучен искуством, по повратку у земљу митрополит Михаило се није бавио унутрашњим политичким питањима нити партијским свађама. Користио је пријатељство са Пашићем, председником Владе, да уз његову помоћ врати ред и законитост у Цркви, да поврати углед епископима који им по канонима припада. Прва његова брига је била да се попуне упражњене Жичка и обновљена Неготинска под именом Тимочка епархија са седиштем у Зајечару. Попуњавање ових епархија отежавала је жеља смењених напредњачких епископа Димитрија и Никанора да се врате на епархије, у чему их је подржавао министар просвете и црквених послова Андра Николић. После доста муке за жичког епископа је изабран Сава Дечанац, за тимочког Мелентије Вујић, док је Нишком епархијом управљао епископ Јероним Јовановић, који се из емиграције вратио исте године када и митрополит Михаило.

Пре повратка митрополита Михаила из емиграције основано је у Србији свештеничко удружење. Желећи да оно служи на корист Цркви отворио је у Нишу 20. октобра 1889. године прву редовну

скупштину. Поздрављајући учеснике изразио је наду да ће свештеничко удружење развијати побожност у народу и чувати „светло име српског православног свештенства“.

тражио је не само њихово уклањање из цркава и дома, него да се забрани њихова продаја. Захтевао је од државних власти да се сузије ширење секта, речју и делом се борио против безбожних

Портрет митрополита српског Михаила, рад искушеника Ђорђа Момчиловића, у монаштву Рафаила, настao 1896. године у манастиру Бојанима

Митрополит Михаило је био неумoran у раду. Поред многих обавеза налазио је времена да свакога прими, саслуша, посаветује, упути и утеши, да све сам види и о свему зна. Улагао је велики труд да се побољша материјално стање свештеника, да се подигне монашки углед и образовање и оснажи ауторитет Цркве. Видећи какву штету вери наносе неправославне иконе

књига раскалуђера Васе Пелагића, да се кажњавају псовке против вере и светиње, да се искорењују невенчани парови, да се осуђени на смрт обавезно исповеде и причесте и да се државни чиновници бар једном годишње исповеде и причесте.

На митрополита Михаила је вршен снажан притисак да пристане на конкордат са Ватиканом. Одлучно се супротставио, јер у

Србији није било римокатолика ни за парохију а камоли за бискупију. Став о конкордату изнео је пред своју смрт: „Тражи се од мене, да се сагласим на конкордат са Римом, који би православну Србију разбио колонијама у циљу католичке пропаганде и посреднога ширења од аустријанштине насељених унијата и римокатолика, начинио од наше земље трку римске пропаганде, каква се по Босни одиграва. Али док сам ја жив, нећу пристати на овакво душевно мрцварење нашега народа.“

Посебну пажњу митрополит Михаило је посветио Богословији, црквеној просвети и богословској књижевности. Писао је уџбенике, многе је прерадио, кориговао или дао благослов да се напишу. За његово време (1886) донет је Закон да школовање у београдској Богословији траје девет година. Но, ова Богословија је почела са радом око 1900, после смрти митрополита Михаила, под именом Богословија Св. Саве.

Митрополит Михаило је значајан црквени писац и један од најбољих беседника у новијој историји Српске цркве. Написао је и објавио преко 50 радова. Поред уџбеника за богословије писао је поучне списе за свештенике и монахе: Архијерејско почење новорукопложеном свештенику (1860), Мудри игуман (1863), Ручна свештеничка књига (1867), О монаштву (1868), Духовник (1872), Црквени учитељ (1861), Душевни дневник (1859), Природа и разум (1870). Из пастирско-поучне области остала су његова следећа дела: Пастирске поуке православним хришћанима (1860), Пастирске беседе војницима (1865), Почење матере о васпитању мале деце (1870), Девојачко пунолетство (1871), Пријатељ младежи (1874). Саставио је и поједине чинове: Резање славског колача (1862), Чин крсног хода, Ношење литије (1872), Правило како треба освештати покриваче на часној трпези и на жртвенику итд. Издао је треће допуњено издање Срблјака (1861). Прерадио је Службу преподобном Прохору Пчињском, саставио службе Арсе-

нију Сремцу, Светом Стефану Пиперском и Светом Петру Цетињском. Значајни су и његови историјски радови: Поглед на историју србске цркве, Православна србска црква у кнежевини Србији, Православна србска црква у краљевини Србији, Хришћанске светиње на Истоку, Света Гора Атонска.

За време митрополита Михаила почеле су припреме за подизање храма Св. Саве на Врачару. Друштво за подизање храма Св. Саве, чији је председник био Митрополит а потпредседник једно време Никола Пашић, позвало је 1895. године прогласом српски народ да припозима помогне подизање овог храма, који се довршава тек у ово време.

Доживео је митрополит Михаило 40-годишњицу епископске службе, коју је прославио 14. октобра 1894. године. Том приликом краљ Александар га је одликовао Белим орлом у брилијантима на златном ланцу, а Архијерејски сабор ношењем беле панакамилавке. Иначе, митрополиту Михаилу су у току његова архијастирства у знак признања додељена одликовања: 1858. послао му је руски цар Александар II скupoцену панагију с ликом Спаситеља; 1861. добио је од српске књегиње Јулије скupoцену митру и архијерејски окрут; исте године добио је од руске царице Марије златан крст с нерукотвореним ликом Спаситеља; 1862. руски цар Александар II га одликује орденом св. Ане I степена, а 1870. орденом Светог равноапостолног књаза Владимира II степена великог крста; 1877. одликован је од кнеза Милана Обреновића орденом Таковског крста; 14. октобра 1879, на дан двадесетпетогодишњице ахијерејске службе, руски цар Александар II га одликује орденом Светог Александра Невског; 1888. Никола I његош одликовао га је орденом Даниловим I реда итд.

Популарност митрополита Михаила прешла је границе Србије, па су га бирали не само у Србији него и ван ње за члана многих научних и добротворних друштава. Наводимо нека. Године 1857.

изабран је за члана Српског ученог друштва у Београду, 1862. за председника Друштва за ослобођење афричких робова, 1869. за почасног члана Императорске Публичне библиотеке у Петрограду, исте године за почасног члана Савјета Кијевске духовне академије, 1871. за почасног члана Императорског Московског универзитета, 1876. за почасног члана Братства Христољубивих у Атини, исте године за председника друштва Црвеног крста у Београду, 1879. за почасног члана Петроградске духовне академије, 1890. за председника Одбора за подизање споменика косовским јунацима итд.

Његовим старањем основани су фондови: Фонд за сиротне ћаке у богословији, Фонд за женску школу у Пећкој Патријаршији у Старој Србији, Фонд покојног Јанићија, бив. јепископа ужиčког, Фонд свештенички, Фонд за издржавање удовица и деце умрлих свештеника и ћакона. У свом родном месту подигао је основну школу и основао Фонд за школовање ћака из Соко-Бање. После смрти митрополита Михаила из његове заоставштине основана су два фонда: Фонд за васпитање српских калуђера у духовним руским академијама и Фонд за штампање књига за одбрану православља и за моралну поуку српског народа.

Поживео је овај велики трудбеник на њиви Господњој преко 72 године. Умро је 5. фебруара 1898. године. Сахрањен је у Саборној цркви у Београду. На опелу је чинодејствовало 117 свештеника.

У знак захвалности за све што је учинио за Цркву и нацију свештенство му је подигло споменик. Откривање и освећење споменика извршено је 21. августа 1902. године. На средини велике плоче пише: Архиепископу Београдском и Митрополиту Српском Михаилу, благодарно свештенство Краљевине Србије 21. 8 1902. На своду споменика крупним златним словима урезана је трајна порука: Љубите Православље, Љубите Српство.

Предраг Пузовић

ПОКУШАЈ ПАТРИЈАРХА СРПСКОГ ВИКЕНТИЈА ДА СЕ ОБЈАВИ ПОТПУНА ИСТОРИЈА СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

Oдавно се увиђала потреба да се напише једна потпуна Историја Српске православне цркве. Очекивало се између два светска рата да ће то учинитиprotoјереји др Стеван Димитријевић¹ и др Радослав М. Грујић, професори Историје Српске православне цркве на Богословском факултету Београдског универзитета.

До 1951. године имали смо више уџбеника из Историје Српске православне цркве којим су се служили ученици богословија и виших гимназијских разреда. Студенти Богословског факултета служили су се чланцима професора др Радослава М. Грујића расутим по Енциклопедији проф. др Станоја Станојевића² и његовим уџбеником *Православна Српска црква*, који се појавио 1920. године.³

Када је епископ златовско-струмички Викентије постао српским патријархом (1950) он је наумио да „недокончано испуни“. Наиме, архијакон Викентије завршио је историјски одсек на Филозофском факултету Београдског универзитета и све до избора за викарног епископа марчанској (1936) бавио се и историјском науком и вредно сарађивао у до сада непревазиђеном *Гласнику историјског друштва* у Новом Саду. Једно извесно време био је и уредник тог часописа.

Почетком 1951. године патријарх Викентије је наумио да се напише Историја Српске православне цркве од најстаријих времена до 1945. године и у том циљу је упутио свима будућим сарадницима позив следеће садржине:

Поштовани господине,

Одјавно се осећа насушна потреба за једном добром, свестраном и на научној основи обрађеној историји Српске Цркве. Стога је припремљен план о изради једне такве историје на којој би сарађивали наши најбољи научни радници и познаваоци црквене прошлости, познати уз то као верни и одани синови Српске Цркве. Биће нам особито задовољство да у тај круг сарадника можемо и вас уврстити, рачунајући на вашу драгоцену научну сарадњу. Стога нам је част да вас позовемо на конференцију која ће се по том питању одржати у згради Српске Патријаршије, улица 7. јула број 5, у недељу 4. марта ове године у десет часова пре подне. На конференцији ћете бити детаљније упознати са планом за писање Историје Српске Цркве и побуда које су нас руководиле. Сваки нов предлог или сугестија учињена са ваше стране биће са захвалношћу прихваћени.

С благословом,
26/13. II 1951. год.
У Беогарду

АЕМ и Патријарх српски
Викентије⁴

Посао око писања Историје Српске православне цркве распоређен је овако:

I ДОСВЕТОСАВСКИ ПЕРИОД

II АРХИЕПИСКОПИЈА (1219–1346) – др Никола Радојчић

Патријарх српски Викентије

III ПАТРИЈАРШИЈА (1346–1766)

а) Од Јанићија до Макарија (1346–1557) – др Миодраг Пурковић

б) Од Макарија до укинућа (1557–1766) – Рајко Веселиновић

IV ПОКРАЈИНСКЕ ЦРКВЕ (1766–1919)

а) У Војводини, Славонији и Хрватској – др Радослав Грујић

б) У Србији – др Драгослав Страњаковић

в) У Црној Гори – др Љубомир Дурковић

г) У Босни и Херцеговини – Светозар Душанић

д) У Далмацији и Боки Которској – др Радослав Грујић

ђ) У Старој Србији и Македонији – Јован Велимировић

V УЈЕДИЊЕНА ПАТРИЈАРШИЈА (1919–1945)
а) Од 1919. до 1941. године – Његова Светост
Патријарх Викентије
б) Од 1941. до 1945. године – др Драгослав
Страњаковић

VI МОНАШТВО И МАНАСТИРИ И ЊИХОВА УЛОГА
У СРПСКОЈ ПРАВОСЛАВНОЈ ЦРКВИ – Његова
Светост Патријарх Викентије

Као нарочити одељци културне историје Српске цркве, о којима се неће опширно говорити у општим текстовима:

I ЦРКВЕНИ ЈЕЗИК

а) Стари српски књижевни језик и његов утицај на народни језик – др Петар Ђорђић
б) Писменост и писање у старој Српској црквеној књижевности – Миливоје Павловић

II ЦРКВЕНА УМЕТНОСТ

а) Скулптура и архитектура – Александар Дероко
б) Сликарство – др Светозар Радојчић

III СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА У НАРОДНОЈ КЊИЖЕВНОСТИ – др Драгољуб Павловић

IV СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА У УМЕТНИЧКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ – др Павле Стевановић

V СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА КАО ВАСПИТНИ ФАКТОР – др Радмило Вучић

VI ИКОНЕ И ЦРКВЕНИ ВЕЗ, САСУДИ И ОДЕЖДЕ – др Лазар Мирковић

VII РУКОПИСНЕ И ШТАМПАНЕ БОГОСЛУЖБЕНЕ КЊИГЕ – др Радослав Грујић

VIII СРПСКА ЦРКВЕНА МУЗИКА

IX РАЗВОЈ СРПСКОГ ЦРКВЕНОГ ЗАКОНОДАВСТВА – др Србије Тројицки, др Благота Гардашевић и Стеван Ластавица

X ПРОПОВЕДНИШТВО У СРПСКОЈ ПРАВОСЛАВНОЈ ЦРКВИ – др Чеда Драшковић

XI СРБИ СВЕТИТЕЉИ

XII ПАРОХИЈСКО СВЕШТЕНСТВО

XIII УТИЦАЈ ЦРКВЕ НА ЕКОНОМСКИ РАЗВИТАК СРПСКОГ НАРОДА

XIV СОЦИЈАЛНО СТАРАЊЕ ЦРКВЕ

XV ЦРКВЕНА ДОБРА И ПРИХОДИ – Риста Грђић

XVI КРСНА СЛАВА И ВЕРСКИ ЕЛЕМЕНТИ У ЊОЈ

– Петар Момировић

XVII ЦРКВА У ДИЈАСПОРИ – Његово Преосвештенство Епископ Герман

XVIII ЦРКВЕНА ШТАМПА – Бранко Цисарж

Замишљено је било да Историја Српске православне цркве има до 150 штампаних табака формата 8°, а штампала би се у четири књиге са потребним илустрацијама. Аутори текстова били су хонорисани по табаку, а крајњи рок за предају рукописа био је децембар 1953. године.

Последња седница свих сарадника на изради Историје Српске православне цркве била је заказана у уторак 8. априла 1952. године. Није нам познато да ли је иста одржана и какви су били резултати. Познато је једино да се замисао патријарха Викентија није остварила и Српска црква није дошла до овако лепо замишљене своје историје на којој је требало да сарађују наши најбољи стручњаци од којих данас ниједан није међу живима. Време је показало да је једини прионуо на посао, протојереј Бранко Цисарж, професор богословије, који је обрадио Црквену штампу, додуше само од 1868. до 1907. године, у два тома, који су се појавили после његове смрти. За радове осталих сарадника се, за сада не зна, али је, у сваком случају, наша историјска наука остала сиромашна за једно добро замишљено дело.

Сава, епископ шумадијски

Напомене:

1. Говорило се после Другог светског рата, да је протојереј Стеван Димитријевић имао написану Историју Српске православне цркве, али је рукопис у пожару изгорео.
2. Све чланке проф. др Радослава М. Грујића у *Станојевићевој енциклопедији* сабрао је Музеј Српске православне цркве у Београду, који је проф. Грујић у своје време основао, и објавио их под насловом *Азбуџник Српске православне цркве* по Радославу Грујићу, 1993. године.
3. Друго издање ове књиге појавило се у издању издавачких кућа „Светлост“ и „Каленић“ у Крагујевцу, 1989. године.
4. Музеј Српске православне цркве у Београду – Оставина Радослава Грујића, архивалије 1359

У КРАГУЈЕВЦУ ОСВЕЋЕНА ОБНОВЉЕНА СТАРА ЦРКВА

Bелики број важних српских институција био је свестан значаја за православну веру и нашу државност Старе крагујевачке цркве, посвећене Св. Тројици, коју је пре 180 година подигао кнез Милош, па су пронађене материјалне могућности да се у јубиларној години изврши комплетна обнова овог историјског храма. Помогле су многе републичке установе, али су у ревности предњачиле крагује-

вачке црквене власти, као и Градска скупштина. Нису изостале ни донације појединача.

Обновљену Стару крагујевачку цркву, у којој се, током обнављања српске државе у првој половини XIX века, рађала српска народна јерархија, осветио је 27. јула 1998. године Његово Преосвештенство епископ шумадијски Г. Др Сава. У наставку је епископ осечкопольски и бањањски Г. Лукијан, уз саслужење старешина свих садаш-

њих крагујевачких цркава и четири ћакона, служио литургију.

Његово Преосвештенство епископ шумадијски Г. Сава беседу на дан освећена обновљене Старе крагујевачке цркве почeo је истицањем чињенице, да је кнез Милош овај храм подигао да буде првопрестолни за целу Српску православну цркву, јер је седиште наше Цркве било у Крагујевцу. Набрајајући шта је све овај храм значио за Србију и Српску цркву,

наш архијереј је рекао: „Кнез Милош желео је да у својој држави има народну јерархију, место оне која се са својим верницима споразумевала преко тумача и да у својим храмовима чује богослужење на народном, а не туђем језику. Шта би кнез Милош данас казао, када би видео да се после 180 година у појединим нашим храмовима опет заводи богослужење на страном и неразумљивом језику.“ Чуле су се затим веома занимљиве информације о резидирању митрополита Мелентија (Павловића) и митрополита Петра (Јовановића) у Крагујевцу и о њиховом старању за Државу и Цркву.

О молитвеној мисији цркве Св. Тројице у Крагујевцу Преосвећени владика Сава је рекао: „Ми данас Св. Духом осветисмо овај обновљени храм, помолисмо се Богу, Духу Светоме, као некада онај архијереј, који је пре 180 година осветио овај храм, молитвама Св. Тројици – да уши Божије увек буду отворене, да Господ увек слуша молитве наше изговорене у овоме светом храму – да се све урађено овде, вреднује горе на небесима.

Након 180 година ево, ми се враћамо уназад, духовним својим

очима гледамо све оне младенце, сву ону децу која су крштена у овој Старој цркви. Гледамо читаве низове покојника који су долазили у овај свети храм, за непуна два века, да се измире са Богом, да се измире један са другим, да се измире са сопственом савешћу, што је најтеже у животу сваког хришћанина. Видимо душених умрлих, који су живи, који су кроз овај свети храм испраћани на пут, којим ћемо и ми поћи. Видимо све оне који су учествовали на светим литургијама. Свака света литургија, па и данашња је благодарствена жртва. Литургија се још назива евхаристијом, а евхаристија значи благодарност. Једино Бог зна колико је одслужено светих литургија у овоме храму за 180 година. Замислите, колико је суза радосница проливено у овоме светом храму, а још више суза жалосница. Ми смо захвални Богу што је одржао овај свети храм пуних 180 година. У животу једног православног храма 180 година значијајно је ова црква живела многим животима. У овој цркви спасавала се жива Црква Божија у Крагијевцу.“

О великому заначају Старе цркве за очување, али и оживља-

вање православне вере у Крагујевцу, Преосвећени владика Г. Сава је рекао: „Да је Господ услишио молитве свих оних који су учествовали у освећењу овога храма 1818. године, сведочи и то да је ова црква за 180 година постала мајком многих крагујевачких цркава, јер данас има у Крагујевцу 15–16 нових храмова. Ми се зато захваљујемо Господу Богу на великом дару, који нам је дао кроз Стару крагујевачку цркву.“

Ми жељимо да се у лепоти овог обновљеног храма огледа лепота ваших душа, свих Крагујевчана који овде траже Бога, скидају распетог Господа са крста, васкрслог и прослављеног и носе га својим домовима у срцима и душама.“

Пошто су прочитани називи институција и имена појединача којима су додељене архијерејске грамате за допринос обнови Милошеве задужбине – храма Св. Тројице у Крагујевцу,protoјереју Драгославу Степковићу, старешини ове цркве и аријерејском намеснику крагујевачком, епископ шумадијски Г. Сава уручио је напрсни крст, највише одликовање за свештенство у Српској православној цркви.

H. J.

**Реч историчара Радоша Љушића на свечаној академији, 27. јула 1998,
приликом освећења обновљене Старе крагујевачке цркве**

„ОТЕЧЕСКА ПРИЗНАТЕЛНОСТ“

Држава је најзанчајнија творевина у историји сваког народа. Не постоји ни једна установа у којој би народ могао да се боље и сврси-ходније организује и искаже своје стваралачке способности од државе. Зато је највиши циљ сваког народа, током повеснице, да створи државу, да је организује и да у њој живи. Онај народ који нема сопствену државу, живи под окриљем друге државе, у блажем или тежем ропству, дели судбину владајућег народа, прима његове карактерне особине и уноси у своје национално биће, најчешће негативне црте господарског менталитета, бива спутан и понижаван, а његови житељи грађани су другог реда. Такав народ нагло

заостаје у свом развоју, или, у најбољем случају, једва успева да прати у културном и сваком другом погледу остале народе. Живот у туђој држави подразумева заостајање, чамовање и пропадање.

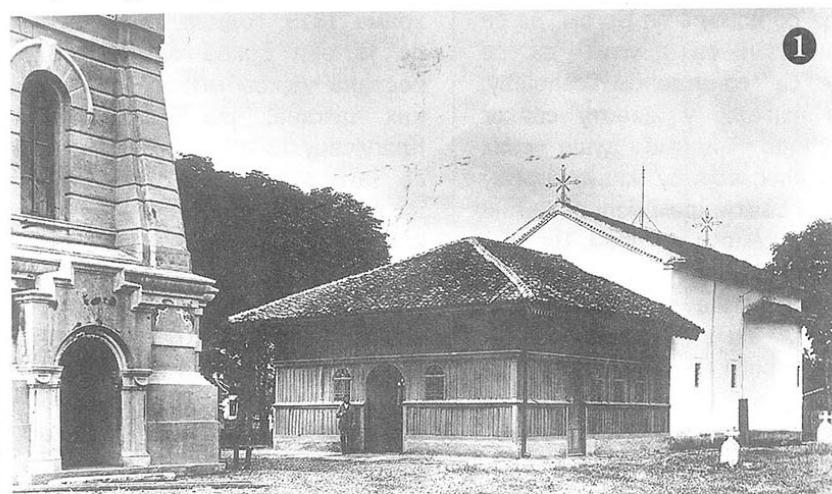
У народу, као и у сваком човеку, постоје стваралачке снаге које замиру, ако немају прилику да се искажу. Та појава прати све поробљене народе, највише оне које живе у државама са лошим државним уређењем, као што је било Турско царство у последња два столећа. Векови ропства остављају несагледиве негативне последице на карактер и менталитет поробљеног народа. Са стицањем слободе не настају те изузетно негативне особине, оне понекад трају деценијама, па и

вековима. Њих се ослободити није лако, као што није нимало једноставно прихватити нове, у свету већ увек уобичајене и модерне погледе о друштву и држави на тако рањиво, неизграђено и запуштено национално биће. Ропске црте у менталитету нестају споро и тихо, модерне, које их замењују, крећу се често истим током и истом брзином.

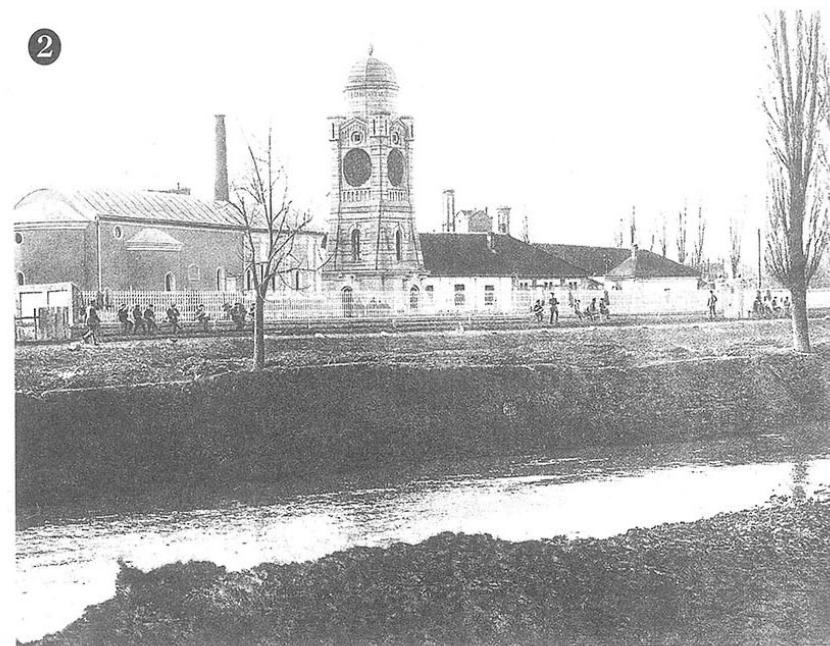
Срби су поносни што су први устали на Турске, први створили националну државу на Балкану, међу првим се ослободили феудализма у Европи, релативно рано уздигли своју државу на степен Књажевине (1830) и Краљевине (1882), и у много чему предњачили на балканским просторима. Ако хоћемо, а морали би, да будемо

Љубазношћу сарадника крагујевачког Народног музеја М. Минића и П. Михајловића, објављујемо фотографије из књиге „Споменар 1859–1918“ коју ће идуће године објавити Народни музеј и Центар за научна истраживања САНУ и Универзитета у Крагујевцу. На снимцима је црква Силаска Светог Духа у Крагујевцу, подигнута 1818. године.

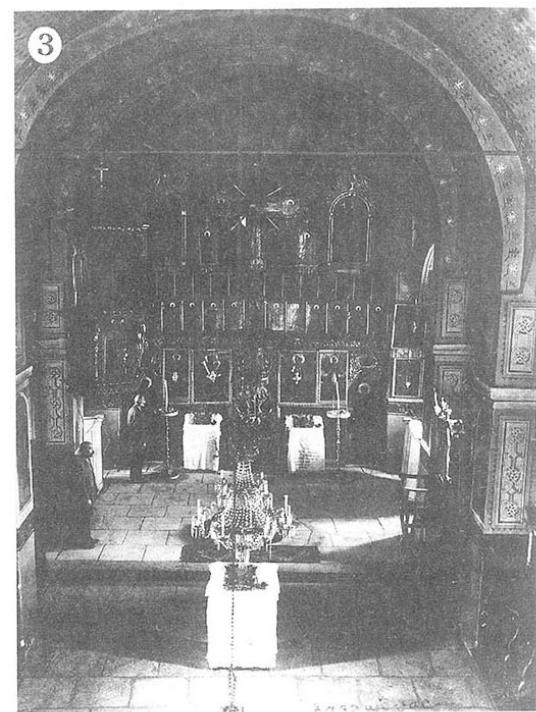
Први, до сада необјављивани снимак је начинио професор Ђорђе Станојевић, познати српски научник, 1898. или 1899. године. На њему се види изглед цркве онако како је сазидана, са дрвеним припратом и кровом покривеним ћерамидом. Ово је уједно најстарији сачувани снимак ове цркве. Чува се у Историјском музеју Србије.

1

2

3

хладнији и присебнији према сопственој прошлости, требало би да се крајем овог века и поводом овог, као и других јубилеја, упитамо: да ли смо ми толико државотворан народ, колико смо у то себе убедили?

Почели смо да стварамо државу 1804., а довршили смо 1918. године. Процес сувише дуг, па су у темеље такве државе узидани големи напори и неизмерне жртве многих поколења. Уместо српске државе створили смо југословенску, која се два пута распала, а судбина треће Југославије сасвим је неизвесна. Крајем 20. века Србија је враћена на стање од пре 1918. године. Посматрано са становишта државности, осам, да не кажемо про-

палих, али сасвим сигурно узалудних деценија. Осам деценија у скоро празном државотворном ходу.

Срби опет немају државу, док наши суседи, иако се државе створили после нас, додуше у нешто повољнијим приликама, живе мирно у својим стабилним једнонационалним заједницама. Суседни народи су вештином сналажења, па и трпљења, а када је било нужно и повијања, сачували своја национална и државна бића. Ми, који смо предњачили и служили им као узор, данас прилично заостајемо за њима; ми који смо давали смрт и утирили стазу по којој су се балкански народи вешто кретали, спали смо на то да се данас на њих угледамо. Очигледно је да наши сусе-

ди нису понављали наше грешке. Ми се морамо суочити са сопственим заблудама, од који је југословенска, по мом дубоким уверењу, највећа. Наши суседи нису се упущали у сличне државотворне авантуре и били су у праву.

Велика источна криза (1875–1878) није донела српском народу оно што је желео – уједињење, али су Србија и Црна Гора постале независне државе са знатним територијалним проширењем. Ако узмемо у обзир ондашњу суревњивост великих сила уперену против нама до тада увек наклоњене Русије, која је у овом рату ставила бугарске интересе испред српских, само нескромни Срби могу бити нездадовољни постигнутим успехом.

Као вазална Кнежевина Ото-

манског царства Србија је морала да поштује режим капитулација, према којим су страни конзули вршили судску и полицијску власт над страним поданицима. Србију су обавезивали царински уговори Турске склопљени са страним земљама, пре свега Аустријом, односно Аустро-Угарском. Ни наше војно уређење није било самостално и ни једно наоружавање није могло да прође без Портних претњи. Уз све наведено, Турска се сваком повољнијом приликом мешала у наше унутрашње односе, као арбитар између државних власти и опозиције. Дакле, Србија није била ни војно, ни економски, ни политички слободна и самостална. Стога се може без претеривања рећи да је 1878. година, односно стицање независности, најзначајнији догађај у историји српског народа 19. века после 1804. године, после подизања Српске револуције. Територијално проширење за четири округа (Нишки, Пиротски, Топлички и Врањски) друга је велика добит стечена Берлинским уговором, која нам је омогућила поузданiju комуникацију са нашим јужним територијама.

Тај знаменити чин у нашој повесници обнародован је овде, у Народној скупштини у присуству владара, кнеза Милана Обреновића. Овом приликом морамо поменути још једно име – Јована Ристића, не само зато што је рођен у овом граду, већ због тога што је један од највећих српских државника 19. века, и што се исказао својом тактичношћу, стрпљивошћу и мудрошћу у вођењу државничких, посебно дипломатских послова. Уз кнеза Милана, он је, нема сумње, највеће име знамените 1878. године у Србији, у овом граду и на овом месту. Био би ред и било би лепо да му се овај град на неки начин одужи, макар једним попрсјем или спомеником, који би се поставио на простору овог историјског комплекса.

Иако Крагујевац тада није био престоница Србије, да се у овом граду објави акт о стицању независности, није случајно одабран. Обреновићи су од њега створили српски престони град, и значај који је тиме стекао, никада више није у потпуности изгубио.

Окончавши преговорима Други српски устанак, кнез Милош Обреновић повукао се у Црнућу, далеко од Турака и турских погледа. Кад су се односи са Турцима колико-толико стабилизовали, одлучио је да се с Рудника спусти у Крагујевац, 1818. године, чиме је овај град одабрао за престоницу полуаутономне Србије. Подигао је одмах цркву посвећену Светој Тројици, себи и супрузи конаке и низ других државних здања. Крагујевац је био не само престоница обновљене Србије, већ и црквено седиште, у којем су столовала два наша митрополита – Мелентије Павловић и Петар Јовановић.

Кнез Милош Обреновић је, нема сумње, наш највећи владар 19. и 20. века. О његовој државотворној и дипломатској вештини могло би се много рећи. Осврнимо се овом приликом на једну другу његову врлину, која је у непосредној вези са данашњом прославом. Сама чињеница да је одмах сазидао цркву у Крагујевцу упућује на то колики је занчај придавао вери и њеној улози у српској повесници. Ни један српски владар није подигао и обновио толико богомольја колико родоначелник династије Обреновић. Оне се по својој лепоти, архитектонској и сликарској, не могу се упоредити са средњовековним манастирима, али су својим бројем (око 400), после дугогодишњег робовања под Турцима будиле и оживљавале православље, обогаћивале и пројимале српске обичаје верском потком и послужиле су као снажан стуб и потпора у обнављању српске државности. Судбину српске државности пратила је и црквена организација – црквена самосталност уследила је одмах по стицању државне независности. Српска државност и православље међусобно су се потпомагали, преплитали и допуњавали, водећи Србе узвишеном идеалу – независној држави.

Подизање Старе цркве, проглашење Крагујевца престоницом и објава независности, значајни су догађаји наше прошлости и сви су збили за владавине династије Обреновић. Они су вакарсли овај град и планирали да у њему подигну династијски маузолеј, али су их немири и промене на

престолу у томе спречили. Уз Крагујевчанина Јована Ристића, још две личности дале су обележја времену у којем су се одиграли поменути догађаји – кнез Милош и кнез (односно краљ) Милан Обреновић. Њима, као и нараштајима из времена Другог устанка и стицања независности одајемо дужно поштовање за велика дела остављена потомству. На жалост пут Обреновића и Ристића, српски политичари 20. века нису следили, нека нам буде допуштено да кажемо, на штету сопствену и свог народа.

Усуђујемо се још да у овом свечаном тренутку укажемо, по мом дубоком уверењу, на једну трагичну појаву у нашем народу и нашој држави, зато што је у непосредној вези са догађајима које обележавамо.

Рат је у прошлости српског народа најчешћа и најтежа појава, ако не од досељавања на овим просторима, оно свакако у 19. и 20. веку. У рату се много добија и много губи. И порази и победе остављали су последице, које, најчешће, нису за нас биле повољне. Наша нововековна држава створена је у рату, у ратовима је и нестајала. Ни данас ми не знамо јесмо ли у стању рата или мира, а то је сигуран знак да не знамо каква је и колика ће нам бити држава.

Вратимо се ратним последицама. Нека ми буде допуштено да укажем на две толико приметне и толико несретне по нас. У свим ратовима 19. и 20. века страдао је незамисливо велик број Срба. Изнећу губитке становништва у три најтежа рата. Током рата са Турском од 1804. до 1815, познатим као Први и Други српски устанак или Српска револуција, изгинуло је око 150.000 људи, што износи 21% од укупног броја становништва. У балканским и Првом светском рату изгинуло је близу 1.300.000 Срба, односно 28,4% укупног броја држављана Србије. Ни данас Срби не знају колико их је нестало у Другом светском рату, али се може претпоставити да та бројка није мања од претходне.

Дакле, за 150 година, ми смо доживели три демографске катастрофе, губили смо скоро по трћину становништва, и то оног

најпродуктивнијег, у сваком погледу. Ако поменутим ратовима додамо и друге ратове из оба века, са данашњим добијамо шифру од преко 3.000.000 изгинулих Срба – цео један народ. Од ове демографске катастрофе Срби се не могу никада опоравити. Ратови су односили народну снагу и најбоље људе.

Друга, али не мање трагична последица јесу наше државе. Нововековну Србију, потом Југославију, створили смо у рату. Ми смо били на правом путу да од нововековне Србије изградимо

добру државу, али смо од солидне српске државе направили лошу Југославију. Ова последња нам се распадала и распада, ми са њом свесно пропадамо, тонемо, неспособни да се одрекнемо највеће српске заблуде и опсене. Ако овако наставимо прогласићемо Београд Југославијом. Држава српског народа мора носити српско име, све остало је промашај са несагледивим последицама. Дакле, ми смо знали да стварамо државе, али нисмо знали да их државотворно однегујемо и да се ограничимо на оно што је неспорно наше.

Срби су уз велике напоре створили државу, стекли независност и ујединили свој народ, али су се бразоплето одрекли своје државности и свог државног имена, понајвише што су напустили онај правац у вођењу државних и црквених послова који су однеговали Обреновићи и Јован Ристић. Баш зато, с неизмерним поштовањем сећамо се њихових имена, али и целокупног њиховог нараштаја, и овим чином, уз благослов, пажњу и напоре владике шумадијског Саве, и Крагујевачке општине, одајмо им „отеческу признателност“.

ОСВЕЋЕН ХРАМ СВЕТИХ БЕСРЕБРЕНИКА КОЗМЕ И ДАМЈАНА У БАШИНУ

Епископ шумадијски Г. Сава благословио је 1992. године иницијативу групе старијих житеља села Башина, на чијем челу је био Казимир Грујић, да започне градња сеоске цркве. За заштитинке новог храма одређени су свети бесребреници и мученици Козма и Дамјан – Врачеви. Земљиште за ову богољубљују поклонио је Исидор Стојановић.

Да су мештани Башина били жељни Бога, потврђује чињеница да су радови брзо и организовано текли, тако да су до јесени 1995. године већ биле изведене куполе. Међутим, због различитих идеја у Грађевинском одбору, па и због неспретног утицаја политичких странака, долази до обуставе даље градње.

Ситуација се битно мења током 1997. године, када је за председника Црквено-градитељског одбора изабран Милоје Грујић. У то време у Башину се пресељава и надлежни парох, тако да долази до измирења међу мештанима и наставка градње цркве. Пројектант цркве, архитекта Радослав Прокић је иновирао планове, а за главног мајстора одређен је Милисав Милановић из села Шума. Сваког, или сваког другог дана, на новопостављеним скелама око цркве били су мајстори. Радило се журно у борби са временом и радним сезонама у селу. До јесени урађене су спољне и унутрашње фасаде и храм је покривен бакром.

Овај велики успех охрабрио је и покренуо људе, те су решили да цркву заврше до Врачева 1998. године. Исказала се снага народа у правом светлу. Последњих дана пред освећење, радио се, под светлима, и ноћу. Никоме није било тешко, нико се није жалио, сви су имали само једну мисао, само једну жељу, да дочекају тај велики дан, дан кад ће бити храм завршен.

На дан када наша Црква прославља и празнује свете мученике и бесребренике Козму и Дамјана, 14.

јула 1998. године, у селу се од раног јутра осећала посебна атмосфера. Верници су жељно очекивали епископа славонског Г. Лукијана, који је замењивао епископа шумадијског Г. Саву. Поред Преосвећеног епископа Лукијана, чин освећења храма и литургију служили суprotoјереј-ставрофор Мирдраг Бошњаковић, архијерејски намесник јасенички, protoјереј-ставрофор Драгослав Степковић, архијерејски намесник крагујевачки, протонамесник Радослав Живуловић, пензионисани свештеник церовачки, који је овом приликом одликован protoјерејским чином, протонамесник Миле Миловановић, парох паланачки, парохијски ћакон Преображеног храма у Смедеревској Паланци Драган Икић и ћакон Светоуспенског храма у Крагујевцу Владимира Руменић. Певао је хор из Смедеревске Паланке.

Како је дан освећења био и храмовна слава, ломљен је славски колач, који је прве године припремио Исидор Стојановић, један од најzasлужнијих Башинаца за градњу цркве. Колач за наредну годину примио је Бранимир Ристић.

Његово Преосвештенство епископ славонски Лукијан за заслуге при изградњи храма уручио је ордене Светог Саве Казимиру Грујићу и Исидору Стојановићу из Башина. Архијерејске грамате епископа шумадијског Г. Саве за ревност током подизања бащинског храма добило је једанаест појединача и предузећа. Парох церовачки јереј Раденко Гавrilović, одликован је правом ношења црвеног појаса.

На дан када је у Башину освећен новоподигнути храм, што је догађај од историјског значаја обављено је и прво крштење. У књизи крштених бащинске цркве Св. мученика и бесребреника Козме и Дамјана под бројем један уписан је Стефан Цветковић из Башина.

Јереј Раденко Гавrilović

Освећена нова црква у селу Јунковцу код Тополе ОД САДА СВЕТИ СРБИ ШТИТЕ ЈУНКОВАЦ

емеље за храм Сабора светих Срба у Јунковцу осветио је 29. јула 1993. године Његово Преосвештенство епископ шумадијски Г. Др Сава. Мештани овог села, чији је парохијски храм до половине XIX века био у Горовичу, затим у Жабарима, за пет година ревносног рада завршили су, према пројекту арх. мр Радослава Прокића своју богомольју и освећење је заказано за 19. јул 1998. године. Надлежног архијереја, епископа шумадијског Г. Саву, који је тога дана био спречен да дође у Јунковац, заменио је владика осечкопольски и барањски, Преосвештени Г. Лукијан. Свечаности у Јунковцу почеле су свечаним дочеком архијереја, кога је испред новоподигнутог храма поздравио парох јунковачки, јереј Милун Алексић. Чин освећења храма и свету литургију, поред Преосвештених Г. Лукијана служили суprotoјереј-ставрофор Драгослав Степковић, архијерејски намесник крагујевачки, protoјереј Миладин Михаиловић, архијерејски намесник опленачки, protoјереј Милан Бабић, парох аранђеловачки, јереј Милан Ђосић, парох наталиначки и protoјакон Зоран Крстић. Певао је Хор младих из Крагујевца.

У беседи, после литургије, епископ Г. Лукијан говорио је о балгодати коју је заслужила генерација којој је дато да подиже храм. Изразио је и наду да ће се Јунковчани својим храмом поносити, да ће у њега редовно долазити, да ће у дому Божијем учити да поштују Господа и ближњега свога и да ће тако извршавати десет Божијих заповести.

Парох јунковачки, јереј Милун Алексић одликован је од епископа шумадијског Г. Др Саве правом ношења црвеног појаса. Орден Светог Саве III реда уручен је великом приложнику Животи Радојевићу из

Јунковца, који је са својим сином Радојем и унуцима, храму приложио грађевински материјал у вредности 48.000 немачких марака. Архијерејском граматом признања епископа шумадијског Г. Саве одликован је Милутин Радојевић, председник Грађевинског одбора, као и још шест већих приложника који су својим донацијама помогли изградњу храма.

радом удостојили да од Господа буду прослављени, па ће и данашње генерације, долазаћи у свети храм имати најдостојније узоре. Парохијани новог храма су поучени да своју децу треба да доводе у цркву, да их уче вери и побожности, јер ће таква деца увек послушати старије.

Захваљујући Јунковчанима на гостопримству, Његово Преосвеште-

Храм Сабора Срба светитеља у Јунковцу

Током трпезе љубави, protoјереј Миладин Михаиловић, архијерејски намесник опленачки поздравио је у име Епископа шумадијског све присутне и захвалио се сваком приложнику. Захвалност је изражена и епархијском архитекту Радославу Прокићу, који је пројектовао јунковачки храм и вршио надзор током градње. У беседи protoјереја Миладина Михаиловића посебно место добила је чињеница да је црква у Јунковцу посвећена светим Србима, који су се својим животима и

нство епископ осечкопольски и барањски Г. Лукијан је истакао како велики јублеји, које су последњих година славили Срби (шестогодишњица Косовске битке, осам векова Хиландара), дају гаранцију да ће наш народ опстати, без обзира што је изложен великим притисцима. Први услов да нашем народу сване јесте да се врати Богу и својој светој Цркви.

Protoјереј Миладин Михаиловић

ОСВЕЋЕНИ ТЕМЕЉИ ХРАМА СВЕТОГ ОЦА НИКОЛАЈА У ЕРДЕЧУ

И освећење темеља од епископа шумадијског Г. Саве, 13. јуна ове године, за нови храм посвећен Светом Николају Чудотворцу у крагујевачком насељу Ердечу показало је колико су богомольје потребне народу. То потвђује и чињеница да су верници Ердеча са својим парохом Богданом Симанићем темељ храма, који ће се градити према пројекту епархијског архитекте магистра Радослава Прокића, припремили за непун месец дана.

После освећења темеља, епископ Сава упутио је присутним речи поуке, истичући да се за две хиљаде година испунила свака Спаситељева реч. „Ако нас Бог поживи, кроз две године прославићемо две хиљаде година од рођења Господа нашег Исуса Христа, а самим тим и постојање Цркве Његове, коју је основао, не на бетону, не

на камену, не на песку, него на крви својој коју је пролио за нас, ради нас људи и ради нашег спасења. Ту Његову цркву, којом руководи Дух Свети, Он је расирио по целом свету и ево Господ је изабрао ово место да се на њему подигне храм посвећен св. оцу Николају.“ Преосвештени владика Сава је рекао да је св. Никола чврст молитвеник пред престолом Божијим и анђео чувар, да ће он помоћи да се подигне ова црква, без обзира што свако зидање храма прате непријатности – анђели подижу цркву, зли дуси желе да је поруше.

Током вечере коју су Ердечани приредили за госте, од пароха Богдана Симанића чуле су се речи захвалности Епископу и свима који помогли да почне зидање овога дома Божијег. Чула се и веома пријатна вест: у Ердечу је током ове године било више крштења него опела.

ОСВЕЋЕН ПАРОХИЈСКИ ДОМ У ВЕЛИКИМ ЦРЉЕНИМА

Тачно пре две године, на трећи дан Духова 1996, освећен је у Великим Црљенима новоподигнути храм посвећен Светом апостолу и јеванђелисти Марку. Ове године, на исти дан, освећен је нови парохијски дом и тиме је испоштована традиција да се сваке године, на трећи дан Педесетнице, у Колубарско-посавском намесништву свечано поздрављају новоподигнути храмови или домови. Епископ шумадијски Сава, пре освећења модерног парохијског дома, који ће поред свештеничког стана, имати довољно простора за потребе верника, служио је Свету архијерејску литургију у храму Св. Марка. Била је ово прилика да премијерно наступи крагујевачки свештенички хор у новом саставу, и то веома успешно, доносећи учесницима литургије пуно благољепије православног црквеног појања.

Проповед нашег архијереја на литургији била је посвећена благо-

дати Светог Духа. Том прилком је рекао и ово: „После силаска Светог Духа на апостоле, судије, које су им судиле због проповедања једне нове вере, хришћанске вере, нису констатовали да апостоли говоре слично Господу Исусу Христу, већ су приметили да се они понашају онако као се понашао Господ Исус Христос, и закључише: види се да су били са Исусом. И нас, они који не припадају хришћанској Цркви, неће судити по говору, али ће судити по понашању да ли се владамо онако како би се Господ Исус Христос понашао у сваком тренутку за време свог боравка на земљи. Данас Господ од нас не тражи мучеништво, не тражи да проливамо крв, али тражи од нас да будемо сведоци Његови у овом свету пуном трулежи, не само по речима, него по делима, понашањем и животом својим.“ У архијерејској беседи нашле су места и

многе друге поуке верном народу Колубаре.

Преосвећеног епископа шумадијског Саву за трпезом љубави поздравио је црљенски парох протнамесник Томислав Марић. Епископ Сава и овом приликом је изразио велику радост што су црквене прилике у Колубари веома срећене и што се све ради за углед другима. За тако висок ниво верског живота највише заслуга, каже Преосвећени, имаprotoјереј-ставрофор Живорад Јаковљевић, архијерејски намесник колубарско-посавски. Нарочито је похваљена харитативна делатност у Намесништву, јер оно врло много помаже све манастире Шумадијске епархије. На крају је епископ Сава рекао да је сигуран да ће у Колубари и додедине на трећи дан Духова бити свечано, у славу нових црквених грађевина.

Н. Ј.

Друга година Летњег кампа православне омладине у манастиру Јошаница

ОБРАДОВАХ СЕ КАД МИ РЕКОШЕ: ХАЈДЕМО У ДОМ ГОСПОДЊИ

Под заштитом св. Николе, а са благословом епископа шумадијског Г. Саве и под духовним надзирателјством протосинђела о. Кипријана, настојатеља Светониколајевског манастира Јошаница, од Петровдана па готово до Велике Госпојине, млади православци из парохија Шумадијске епархије долазе у Епархијску духовно-просветну установу, да би се кроз различите програме духовно окрепили у вери хришћанској.

Са доласком вероучитеља ђакона Горана Дабетића из Успенске цркве у Младеновцу и дечака узраста од I до IV разреда, почeo је овогодишњи рад „кемпа“. Седам дана, иако мало, сасвим је довољно да деца, кроз додатне програме веронауке и учешће у богослужењима – литургији, која

се служи сваког дана и вечерњем, науче велики број духовних песама и учврсте жеље да своје знање и даље употребљавају.

Од 19. до 26. јула одржана је у „кемпу“ манастира Јошанице летња школа духовне музике „Корнелију у спомен“. Ово је пето окупљање поштовалаца црквене музике Корнелија Станковића у Шумадијској епархији, а друго у јошаничком амбијенту. Поред наше Епархије, школе духовне музике одржавају се сваког лета још у Будимпешти и Сремским Карловцима. Овогодишњи програм у Јошаници окупило је младе из свих крајева земље – Јагодине, Крагујевца, Сmederevске Паланке, Младеновца, Даља, Бечеја, Новог Сада, Бачке Паланке, Београда. Полазници из Тополе отишли су

понесени идејом да у свом граду оснују црквени хор. Школу је и ове године водила професор др Даница Петровић, док су хорске пробе извеђене под руководством госпође Тамаре Петијевић, диригента хора Св. Стефан Дечански у Новом Саду. Учесници су могли у току седам дана да прате предавања епископа шумадијског Г. др Саве, академика Димитрија Стефановића, професора др Сретена Петковића, професора др Данице Петровић, која су обухватала веома широк спектар питања наше духовне и црквене прошlostи и садашњости. Програм је завршен посетама манастирима Манасија и Раваница, уз завршно окупљање на Оplenцу где се певало на архијерејској литургији и паастосу Карађорђу Петровићу. Следећи

јошанички програм била је школа за чтеце, коју је за петнаесторицу дечака водио дипломирани теолог Дејан Обрадовић. Устајући, самоиницијативно, са првим манастирским звоном, које је позивало на богослужење у пет сати, будући са служитељи у олтару Божијем, надослуђавали су и стицали нова знања.

Као што је свака група деце имала часове веронауке, тако је било и са групом дечака од V до VIII разреда, предвођених ђаконом паланачке цркве Драганом Икићем. Осим часова веронауке и увежбавања богослужбених песама, деца су своје слободно време проводила на спортским теренима, изграђеним и модерно опремљеним у оквиру кампа. Једнога преподнега обишли су манастир Раваницу.

Задржавајући правило, које је уведено још прошле године, након завршене вечере, група девојчица, од I до IV разреда, одлазила је у манастирску капелу, посвећену светим Србима, на читање молитава пред спавање. Библијске приче, ова група девојчица слушала је два пута дневно од свог вероучитеља госпођице Ане Максимовић из Крагујевца. Да је боравак деце у Јошаници био успешан показује чињеница да је боажљиво *Господи помилуј* на првом богослужењу претворено у громогласно *Достојно*, последњег дана.

Ученици богословија из Шумадијске епархије, са професором Београдске богословије Миланом Милијановићем, својим боравком у Јошаници закључили су рад Духовно-просветне установе за овогодишњи летњи период. На свакодневним богослужењима и хорским пробама, богослови су надограђивали своје школско знање. Циљ је био да се оспособе да у свом будућем пастирском

раду успешно воде црквене хорове у парохијама.

и што се у њој одвијају веома добро организовани програми јесте

Епископ шумадијски Сава у разговору са учесницима и гостима летње школе духовне музике „Корнелију у спомен“ у Духовно-просветном центру у манастиру Јошаници

Његово Преосвештенство епископ шумадијски Г. др Сава више пута је обишао полазнике јошаничких програма. Учествовао је, 23. јула, у Светониколајевском манастиру на аријерејској литургији поводом тридесет седам година од његове епископске хиротоније, и том приликом полазницима школе „Корнелију у спомен“ одржао предавање о култу кнеза Лазара међу Србима, о Светосављу које се и данас мора борити против туђинског утицаја у нашој Цркви... И друге групе Преосвећени је посећивао, благословио их, поучио, али је у прелепом манастирском амбијенту и пажљиво слушао њихове приче о веронауци, богослужењима, дружењу.

Међу најзаслужнијима што је у старом манастирском конаку отворена Духовно-просветна установа

њен управник, јагодиначки протојереј Радован Ракић. Домаћин свим полазницима, током шест недеља био је г. Негослав Јованчевић. Не треба заборавити да су сарађивали и помагали суседни пароси, пре свега отац Славко Јоцић из Сиоковца и отац Горан Крстић из Горњег Штипља.

Да ли случајно или због неких организационих пропуста, из три архијерејска намесништва наше епархије, ове године није било младих у Јошаници. С надом да ће наше парохијско свештенство схватити које духовно богатство њихови млади парохијани могу да понесу из ове светиње, радујемо се и захваљујемо Богу што је сто педесет дечака и девојчица понело у својим срцима Господа.

Ана Максимовић

ПРВЕ ЖЕНЕ - ДИПЛОМЦИ БОГОСЛОВСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ

Као датум оснивања Богословског факултета Београдског универзитета узима се 6. септембар 1920. године, када је у Ректорату Београдског универзитета одржана прва седница Савета овог факултета, којој је председавао др Александар Павлович Доброклонски, контрактуални редовни професор Опште историје Цркве. Тада је за првог декана изабран редовни професор Историје Српске цркве, протојереј Стеван М. Димитријевић. Поводом четрдесетогодишњице постојања највише просветне институције Српске православне цркве, у „Богословљу“ за годину 1961, свеска 1 и 2, часопису овог факултета, тадашњи декан, професор др Чедимир С. Драшковић штампао је текст у коме се

износи најважније чињенице из живота Факултета. Поред низа података о професорима и студентима, пажњу привлачи и информација о студенткињама које су прве дипломирале на београдском Богословском факултету.

Прва од њих била је Марија М. Зверова, која је факултет завршила школске 1925/26. године. Диплому је затим школске 1928/29. стекла Јелена С. Смирнова. Од Српкиња прве две студенткиње које су дипломирале на Богословском факултету биле су Вера Т. Илић (октобар 1935. година) и Радмила Р. Борјановић (октобар 1936. година).

Г. Вера Илић је жива. Често је посећивала своју пријатељицу, мати Јелену, игуманију манастира Драче.

Н. Ј.

На Опленцу молитвено обележене годишњице смрти
Вожда Карађорђа и његовог унука краља Петра I

ОНАЈ НАРОД КОЈИ НЕ ПОЗНАЈЕ И НЕ ПОШТУЈЕ СВОЈЕ ПРЕТКЕ, НИЈЕ ДОСТОЈАН НИ БУДУЋНОСТИ

Епископ западноамерички Г. Јован служио је, 26. јула 1998. године, Свету архијерејску литургију и парастос Родоначелнику династије Карађорђевић, у храму Св. великомученика Георгија на Опленцу. Тога дана Црква прославља и празнује Сабор Светог архангела Гаврила и памти да је на тај дан, 1817. године, престао овогемаљски живот Георгија Петровића – Вожда Карађорђа. Током богослужења певао је хор, састављен од полазника Летње духовне академије „Корнелију у спомен“ у манастиру Јошаници.

О томе, како данас, вером и угледањем на славне претке, можемо надвладати недаће и тешкоће, Преосвећени владика Г. Јован је, после литургије и парастоса рекао: „Поставља се стално питање, откуда невоље, откуда mrжња у људима, у народима. Вероватно постоје два разлога – први је што многи људи припадају идеологијама које не знају шта је праштање као принцип живота хришћанства, а други разлог лежи у оним људима који знају шта је праштање, али више уважавају чињенички живот него јеванђељски. Ми смо се сабрали у овај св. храм, у храм Карађорђевића који су га подигли да нам кажу и покажу да се сећамо предака својих. Онај народ који не познаје и не поштује своје претке, није достојан ни будућности.

А овај народ српски има на кога да се угледа. Баш зато што имамо на кога да се угледамо, треба да се замислимо, да ли смо по делима верни потомци својих светлих предака, светих Немањића, мученика Карађорђевића. Ништа нам не значи што ћемо говорити пред другима, да припадамо том роду, ако не живимо животом каквим су они живели. Нека Господ прими наше молитве, нека успокоји душу Вожда српског Карађорђа и свих преминулих

чланова породице Карађорђевић, нека их прими у наручје своје. Нека Господ подари живота, здравља и сваког напретка потомцима Карађорђевића, а преко њих и свему роду нашему.“

За Епископа, остале свештенослужитеље, чланове хора, угледне гости и поштоваоце идеја Вожда Карађорђа, Задужбина краља Петра I приредила је трпезу љубави.

Ове године, 16. августа, испунило се седамдесет седам година од смрти краља Петра I Карађорђевића. У његовој задужбини – гробној цркви Св. великомученика Георгија на Опленцу, где је сахрањен, служена је Света литургија. На гробу српског народног краља, епископ шумадијски, Преосвећени

Петра I, једног од најомилjenijih српских владара, који нам је оставил велики духовни капитал. Од тог капитала ми и данас живимо, црпимо снагу данас као што смо црпили за време педесетогодишњег безумља – једноумља. Краљ Петар је био дубоко верујући човек. И данас, кроз песму парастоса, ми смо чули његову поруку: да у вери ходимо за њим, да га подржавамо у вери православној, коју је он манифестиовао својим побожним и ретко честитим и скромним животом.

Сазидао је ову цркву, често немајући ни наднице да исплати радницима, јер ју је подизао из својих скромних средстава у славу Бога. А после су настала времена када је сва његова имовина, стечена на поштен начин, одузета његовим потомцима. Када не би ни једну једину реч казали о њему и његовом сину, краљу Александру, овај храм би говорио о великој вери њиховој. По овом храму познајемо да је њихова вера, вера православна, била делотворна.

Краљ Петар је писао о слободи. И не само што је писао о слободи, него се борио за слободу, раме уз раме са нашим шумадијским сељаком и грађанином, јер је зnao да је слобода велики дар Божији. Зато апостол Павле и каже – стојте у слободи којом вас Христос ослободи. Краљ Петар се борио за крст часни и слободу златну, за оно што је најмилије свим народима, па и нашем младом српском народу.

Над гробом краља Петра I заиста можемо рећи – он је био један демократски владар, поштовао је слободу сваког свог грађанина.“

Након богослужења, Преосвећени владика шумадијски Г. Др Сава задржао се краће време у просторијама Задужбине краља Петра и сусрео се са принцом Томиславом Карђорђевићем и присутним верницима.

Н. Ј.

Краљ Петар I, снимио Милан Јовановић, 1904. године, налази се у Историјском музеју Србије

Г. Др Сава, изговорио је, поред осталих и ове речи: „Нисмо дошли по морану, нисмо дошли по заповести, него смо дошли из љубави, да се сетимо нашег великог краља

УСТОЛИЧЕЊЕ МИТРОПОЛИТА САВЕ, НОВОГ ПОГЛАВАРА ПОЉСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

Сабор православних архијереја Польске изабрао је, 12. маја 1998. године, за новог поглавара Польске православне цркве са титулом митрополита варшавског и све Польске, дотадашњег архиепископа бјалистоцког Саву. Устоличење је обављено у недељу никејских светих Отаца, 31. маја, у варшавском Саборном храму.

Вођа делегације Српске православне цркве и изасланик Његове Светости патријарха српског Г. Павла на устоличењу у Варшави био је Његово Преосвештенство епископ шумадијски Г. Др Сава, а аутор овог написа га је пратио као члан делегације. Преосвештени владика Сава је, поред присуства у званичном својству, био на устоличењу и лични гост Његовог Блаженства, гост којем је указана посебна пажња и љубав. То и није чудо: епископ шумадијски је духовни отац новог православног провојерарха. У своје време током боравка младог православног теолога из Польске Михаила Грицуњака у Београду на постдипломским богословским студијама, тадашњи викарни епископ Сава духовно га је припремио за монашки постриг. Ђакон Михаило Грицуњак примио је монашки постриг из руку блаженопочившег патријарха српског Германа и том приликом добио ново име – Сава, по нашем Светом Сави. Владика Сава (Вуковић) је и после тога бринуо о даљем духовном узрастању и укупном напредовању свога имењака, да би доцније, све до данас, и поред просторне удаљености, остао са њим у трајној духовној и пријатељској повезаности. Све је то новоустоличени предостојатељ Православне цркве у Польској, у једном тренутку узбуђења, пред званицама, пријатељима и гостима, изразио реченицом: „Да није било епископа Саве, неби било ни митрополита Саве!“

На варшавски аеродром стigli smo увече у петак 29. маја. За писца ових редакта било је неочекивано и веома пријатно изненађење када нас је на аеродому дочекао и поздравио сам блажењеши митрополит Сава са својим близким сарадницима: одмах сам схватио, а и домаћин је то убрзо открио, да пренебрегава-

ње ранга и протокола представља гест љубави и уважавања према личности духовног оца, „старца“. Обрадовао сам се, признајем, и томе што је, после тридесет и више година од последњег сусрета у Београду, блажењеши препознао и мене и чак евоцирао своје некадашње разговоре са радознаним студентом теологије какав сам тада био. Посебно ме је импресионирана чињеница да је високи домаћин и са својим драгим „старцем“, епископом Савом, и са мном разговарао на течном српском језику; исто тако, његово писмо којим је позвао епископа Саву било је на српском, језички беспрекорно. Помишљам, са извесном тугом, колико је Срба којима је после више од тридесет година негде у иностранству, материјни језик толико остао у сећању и срцу као нашем домаћину научени српски?

Са аеродрома су нас, после братског поздрава, љубазни домаћини одвели у дивни дворац у Радзјеловицама, изван Варшаве смештен у шуми кај језерцета, где су боравиле и делегације осталих помесних Православних Цркава. Овде нам ваља напоменути да је присуство православних представника из света на устоличењу било веома импозантно: биле су заступљене све помесне Цркве осим Јерусалимске и Грузијске Патријаршије. Неке од Цркава су представљали сами њихови поглавари: били су то Његово Блаженство архиепископ Тиране и све Албаније Г. Анастасије и митрополит прашки и чешко-словачки Г. Доротеј. Цариградску Патријаршију је заступао митрополит Француске Г. Јеремија, један од веома истакнутих архијереја Велике Христове Цркве, а Московску Патријаршију је представљао познати и угледни митрополит смоленски и калињинградски Г. Кирил, председник Одељења за спољашње односе

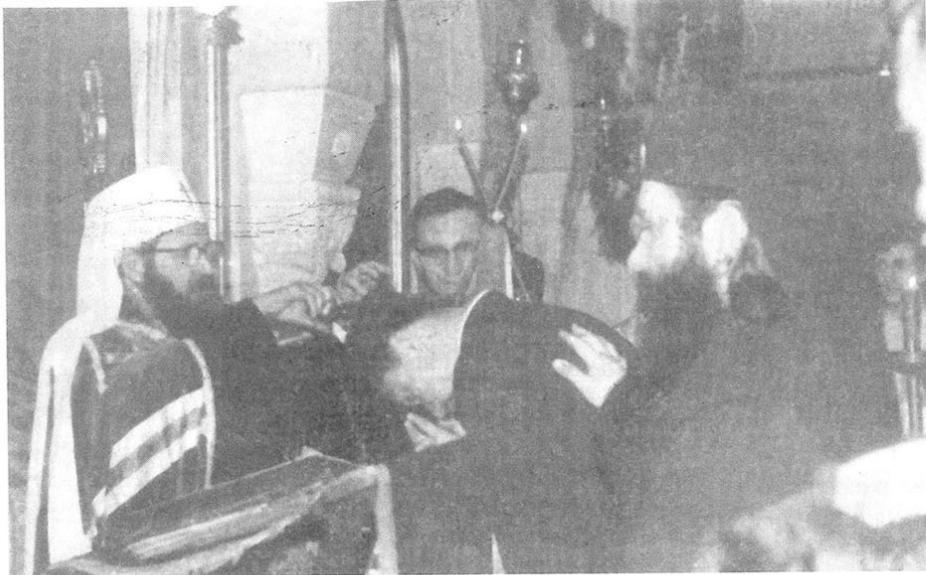
Московске Патријаршије. Православне Цркве Румуније и Бугарске представљали су господи митрополити: доњодунавски Епифаније и старозагорски Панкратије. Из Грчке и са Кипра дошли су господи митрополити: серески Максим и пафоски Хризостом. Уз све ове личности, као чланови делегација и пратњи били су присутни и многи други истакнути епископи, клирици и професори теологије. Ту је, наравно, био прослављени епископат Польске у пуном саставу. Утисак је остављало и присуство младог митрополита Г. Јована из Португалије са више епископа и монаха, православних Португалца, који заједно са својим парохијама од више десетина верника, канонски припадају Польској православној Цркви.

Сутрадан, у суботу 30. маја, на пријему у част гостију, митрополит Сава, веома топлим и бираним речима је поздравио све присутне, не пропустивши ни овога пута да се посебно обрати своме „старцу“ из Србије и да истакне колико је његов живот одређен личношћу највећег српског светитеља и просветитеља чије име носи, као и искључиво сусрета са једним православним народом на његовом историјском путу. Истог дана после подне у варшавском светом храму, по благослову домаћина, митрополит смоленски Кирил је, уз саслужење других архијереја и више свештенослужитеља у презвитерском и ђаконском чину, служио свечано бденије уочи дана устоличења, односно уочи недеље посвећене светим Оцима првог варшавског сабора. У храму је владала топла молитвена атмосфера.

У недељу никејских светих Отаца, 31. маја, освануо је диван, али и веома топао дан, прави летњи. На Светој архијерејској литургији началствовао је, по природи ствари, сам блажењеши митрополит, а саслуживали су му

сви епископи Польске православне Цркве. После малога входа прочитан је саборски декрет о избору тадашњег архиепископа бјалистоцког Саве за митрополита

титке и поздраве новом Поглавару и уручили му пригодне дарове. Када је на њега дошао ред, наш Преосвећени владика Сава је језгрвото, сажето, али веома

Ђакон Михаило Грицуњак, данас митрополит польски Сава, прима монашки постриг из руку патријарха српског Германа, у Београду, 1966. године

варшавског и све Польске, а затим је он за време појања трисвете песме, по правилној древној пракси, устоличен увођењем у првобитни архијерејски трон у олтару, односно на такозвано горње место или горњу катедру, у источној апсиди наспрам часног престола, на месту које Грци популарно називају сапрестоље (синтронон). Тако је, дакле, устоличење или интронизација стварно била увођење у трон на Светој литургији и ради вршења Свете литургије.

На крају Свете литургије новоустоличени митрополит је одржао дивну, духовно богату и богословски садржајну приступну беседу. Потом су представници помесних Православних Цркава, по реду и рангу у диптисима, упутили чес-

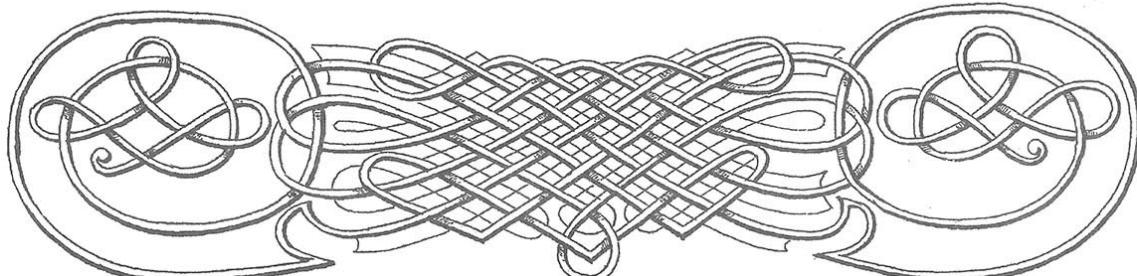
снажно и надахнуто честитао блажењејшем домаћину и имењаку увођење у трон польских митрополита и као свој дар уручио му уметнички урађену икону његовог покровитеља, Светог Саве, првог архиепископа српског. После православних представника говорили су представници Римокатоличке Цркве у Польској, представници Цркава чланица Екуменског савета Польске, представници польске државе, војске и града Варшаве. Духовит куриозитет био је војнички дар уручен митрополиту – његов портрет у генералској униформи. Владика Сава је, наиме, откако је у Польској укинут совјетски систем и вера враћена у јавни живот, био и епископ свих православних војника у Польској и заиста има чин генерала у својој војсци.

После Свете литургије и чина устоличења у саборном храму препуном благочестивог народа, нови поглавар Польске православне Цркве је приредио свечани обед за своје госте и званице, у лепом амбијенту већ поменутог дворца у Радзјеловицама. И том прилком су измене здравице, молитвене жеље и благогласна многолетија. И у храму и на овом свечаном обеду било је приметно присуство великог броја дипломата акредитованих у Польској, а у том броју и г. Зоран Новаковић, југославенски амбасадор у Варшави, који је, заједно са генералним конзулом такође показао велику пажњу и доброту за време боравка наше делегације у пријатељској словенској земљи. Преосвећени епископ Сава је пренео Његовом Блаженству и братске поздраве и честитке Његове Светости патријарха српског Г. Павла и уручио му дарове Његове Светости, а затим је наша мала делегација уручила и остале своје скромне дарове. Благодарни домаћин, чији лик зрачи љубављу и добротом доброг пастира стада Христовог, имао је још снаге да поразговара са сваким од гостију из помесних Православних Цркава, да сваког духовно обогати и штедро обдари прикладним даром.

Његов избор и устоличење јесу дар Божији Светој Православној Цркви у Польској и у свету. Ово није само емотивно засновано уверење његовог духовног оца Преосвећеног епископа шумадијског Саве или овог скромног записивача, него и опште уверење у православном свету.

Блажењејшем митрополиту варшавском и всја Польши – мноћаја и благаја љета!"

Епископ бачки Иринеј

ОТКУД ШИРИТ НА КАМИЛАВКАМА СРПСКИХ АРХИЈЕРЕЈА

Професор Павле Васић, наш најбољи познавалац историје одевања, дуги низ година бавио се проучавањем свештеничких, монашких и архијерејских униформи у Српској православној цркви. У вези са тим професор Васић је више пута разговарао са потписаним. Међутим, питање – откуд ширит на камилавкама српских архијереја – нисмо успели да решимо.

Познато је, наиме, да је митрополит карловачки (1749–1768) Павле Ненадовић (рођен 1703. у Будиму, умро 1768. у Карловцима) први понео ширит на својој камилавци и то зелене боје. После њега, сви архијереји, митрополити и патријарси у Србији и

у Карловачкој митрополији носили су и носе ширит на својој камилавци.

Приликом свог боравка у Цариграду, у децембру 1997. године, сазнали смо да су митрополити, чланови Светог архијерејског синода Цариградске патријаршије, на својим камилавкама носили ширите. Последњи митрополит који је носио ширит у Цариградској патријаршији умро је 1942. године.

И пре тога је било познато, да је Карловачка митрополија у богослужбеној пракси и уопште, била под великим утицајем Цариградске патријаршије. Тако је, ето, и ширит доспео из Цариграда.

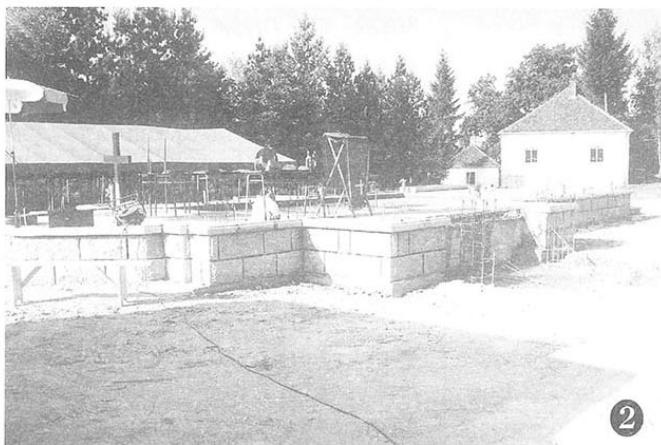
С. Е. Ш.

Митрополит Павле
(Ненадовић)

1

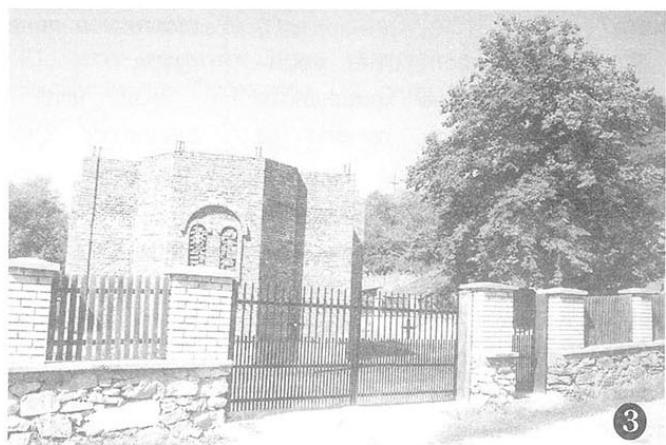

2

1. Епископи шумадијски Сава и осечкопољски и барањски Лукијан на освећењу обновљене Старе цркве у Каргујевцу, 27. јула 1998. године.

2. Темељи храма Светог пророка Илије у селу Гарашима, недалеко од Аранђеловца, који се данас налази у саставу Јеловичке парохије, при храму Светог апостола Томе из 1872. године. У овом селу рођен је српски књижевник Светолик Ранковић, чији је отац Павле био први парох цркве Светог Томе. Највећу ревност током подизања темеља за нову цркву у Гарашима показао је г. Љубиша Димитријевић, генерални директор аранђеловачког предузећа „Шамот“. Темеље ће, током јесени 1998, осветити епископ шумадијски Г. др Сава.

3. Храм Силаска Светог Духа у селу Ловцима озидан је до куполе. Темеље је, 21. октобра 1995. године, осветио епископ шумадијски Г. др Сава. Ловци имају 213 домаћинстава и у саставу су Багрданске парохије при цркви Светог архангела Гаврила из 1869. године.

3

ВЕРУЈМО У БУДУЋНОСТ, ЈЕР ЈЕ БОГ СА НАМА

Поштована господо, Користим, вечерас ову прилику и сав аудиторијум који је предамном, да вам се обратим са дужним поштовањем и жељом да у свима нама, пробудим оно, што смо протеклих година, а могу слободно рећи и деценија изгубили. У овом часу, вечерас, осећам жељу и потребу да вам се овако обратим, јер, наша осећања, идеје и жеље нису онакве какве би требало да буду, већ онакве какве нам их је свакидашњица наметнула и зато желим, као што рекох, да у свима нама пробудимо оно, у шта морамо веровати.

Свакидашњица је језива, стварност је сурова. Погледајмо око себе, не морамо се освртати, довољно је да погледамо испред себе. Окружују нас непријатељи, постали смо сами себи непријатељи. Лажемо, крадемо, отимамо, убијамо! Не верујемо више ни у шта, не верујемо више ни сами себи. Зашто је то тако?

Протеклих више од пола века, Срби су потиснули веру из свог живота. Изгубивши веру, изгубили смо веру и у себе саме. Зар је човек, кога је Бог створио по својој вољи само сенка? Зар је оно што је Исус Христос дошао да потражи на Земљи, што је мислио да ће моћи, без понижења да искупи својом крвљу, зар је све то ништа?

У периоду послератне социјалистичке изградње хришћанско учење је у народу, почело да јењава, да би затим потпуно ишчезло. Хришћанско учење заменила је лаж. Лагали смо сами себе, а зар није највећа осуда кад, човек сам себе лаже. Мислили смо да имамо спокојну будућност, а зар постоји спокојна будућност без вере и Цркве. У протеклих

неколико година хришћанско учење и обичаји се враћају у народ. Али, сматрам да тај процес пре-дugo и преспоро траје.

Вратимо веру народу на велика врата, како и доликује онаме што нас је Исус Христос учио, онаме што нам је у аманет оставио. Вратимо веру у школе, изградимо државу на хришћанским нормама, нека нам закони буду засновани на чистом хришћанском моралу. Вратимо веру у поштење, разум, љубав, компромис, договор. Пружимо једни другима руке, погледајмо једни друге у очи, исповедимо се једни другима, признајмо једни другима грешке, праштајмо једни другима, јер је у човековој природи, како је Спаситељ говорио, да прашта. Вратимо нашу свакидашњицу из овог амбиса у коме смо тренутно, а то ћemo успети само ако се повинујемо хришћанском моралу који је Исус заговарао. Избацимо лажну побожност из живота, окренимо се правој, истинској вери. Окренимо се колективу, заборавимо уску личне интересе, јер само тако имамо наде у успешну будућност.

Све оно што је човек створио разумом, марљивошћу и поштењем, руши се глупошћу, немарношћу, злобом људском.

Уверимо се, да је вера истина. Само са вером и истином, можемо имати нов почетак и наду у боље сутра.

Као што сваке године по свршетку сувре зиме и при настајању пријатног пролећа, бива велика промена, тако и у Србији се наслућују промене, али не промене на боље. Стварност нам прети да Косово та колевка наше духовности, заувек престане да буде део Србије. Да ли нам и Бог окреће леђа? Да ли нас осуђује,

зато што протеклих година нисмо веровали у њега? Не! Окренимо се Богу, верујмо у њега, јер само с Христом, знаћемо, куда идемо, видећемо свој прави пут. Да побегнемо грубо из стварности не можемо, али да учинимо корак напред можемо.

Можда, ће се неко од вас запитати, чему толико, моје инсистирање, на вери, на Христу. Па, бојим се да је све остало запрљано, запрљано исувише да би се помињало, а камоли да би било охрабрење, подстрек и водиља у овом нашем беспућу.

Сигуран сам једино, да ова вера, а то је истинска вера у човека, може бити неки путоказ. Јер, једино извorno хришћанство остаје неупрљано и вечно, савлађујући све историјске, временске и системске баријере.

Дозволите ми на крају да вас подсетим на делове из „Беседе о безбожној Европи“ епископа Николаја Велимировића:

„Ми, Срби, као народ имали би се и киме и чиме похвалити. Али, ако ћemo се уздићи изнад себе и своје имовине и похвалити се неким који је најсјанији украс наше историје и највећа вредност нашег живота, онда ћemo се хвалити Спаситељем света, Господом Исусом Христом.

Дакле, три су ступња хвале којом се људи и народи могу хвалити. Најнижи је ступањ кад се хвали стварима тј. нечим. Виши ступањ кад се неко хвали људима, тј. неким, а највиши је кад се неко хвали Богом створитељом својим.“ Хвала!

(Првонаграђено излагање г. Милете Бубала, на такмичењу у беседништву студената Правног факултета у Крагујевцу, одржаног 14. априла ове године)

УСНУЛА У ГОСПОДУ МОНАХИЊА ЈЕЛИСАВЕТА (ПАВЛОВИЋ)

Дана 1. јула 1998. године уснула је у Господу монахиња Јелисавета. Рођена је 1923. године у селу Козељ код Љига. У порушени манастир Благовештење дошла је 1957. године, и заједно са осталим сестрама учествовала у његовој обнови. У добру је лако служити и певати Богу, али ово сестринство је показало да то уме и у неволи.

Из послушности, матери Јелисавете одлази из манастира у Владичански двор и последњих десет година овогемальског живота проводи у новом послушању.

Упокојила се после краће болести тихо и нечујно као што је и свој монашки живот проводила. Добивши на монашењу име Свете Јелисавете, и ова у истини bla-

жене монахиња, угледала се у смирењу, скромности, послушању, ревности у молитви и сваком добром делу на Свету Јелисавету.

Сахрањена је у порти манастира Никольја код Шаторње. Свету литургију за покој њене душе у манастиру Светог Николе служио је епископ шумадијски Г. Сава, који је извршио и опело са епископом славонском Г. Лукијаном и епископом осечкопольским и барањским Г. Лукијаном, уз учешће преко тридесет свештеника и већег броја монахиња.

Остаћемо заувек са матери Јелисаветом у молитвама, у мислима и осећањима.

Бог да јој душу прости и помилује.

Протонамесник Зарије Божовић

Монахиња Јелисавета

СЛУЖЕЊА, ПОСЕТЕ И ПРИЈЕМИ ЕПИСКОПА ШУМАДИЈСКОГ САВЕ ОД 21. ЈУНА ДО 28. ЈУЛА 1998. ГОДИНЕ

Његово Преосвештенство епископ шумадијски Г. др Сава извелео је:

27. јуна служити бденије у Саборној цркви у Крагујевцу;

На Видовдан (28. јуна) служити литургију у храму светог Кнеза Лазара у Белошевцу; крстити Наталију Марковић;

2. јула служити заупокојену литургију и опело монахињи Јелисавети (Павловић) у манастиру Никольју;

На Ивањдан (7. јула) служити литургију у манастиру Каленићу;

11. јула служити бденије у манастиру Ралетинцу;

На Петровдан (12. јула) служити литургију у манастиру Ралетинцу;

13. јула примити Његово Преосвештенство епископа славонског Г. Лукијана;

16. јула примити Његово Преосвештенство епископа бачког Г. др Иринеја;

18. јула примити Његово Преосвештенство епископа баничевског Г. др Игњатија;

18. јула примити Његово Преосвештенство епископа осечкопольског и барањског Г. Лукијана;

20. јула примити академике Гојка Суботића и Цветана Грозданова;

20. јула посетити храм Св. Саве и Дом Св. Јована Крститеља у Крагујевцу у изградњи, манастире Дивостин, Драчу и Никольје, где је одслужио помен монахињи Јелисавети (Павловић);

21. јула осветити нови иконостас у храму св. великомученика Прокопија у селу Сумуровцу, крај Крагујевца;

23. јула учествовати на архијерејској литургији у манастиру Јошаници, коју је служио Његово Преосвештенство епископ осечкопольски и барањски Г. Лукијан, и одржати предавање омладини окупљеној поводом седмице посвећене композитору Корнелију Станковићу;

27. јула осветити обновљени храм Силаска Светог Духа у Крагујевцу и учествовати на архијерејској литургији коју је служио Његово преосвештенство епископ осечкопольски и барањски Г. Лукијан.

НА КРАЈУ И НА ПОЧЕТКУ

Kо је једном доживео Свету Гору остаје њен доживотни искушеник. Много шта у нашем животу наставимо да меримо према захтевима понашања њених монаха, упоређујемо са зорама и смирајима који се надносе и претурају преко њеног брежја. Пев монаха који смо тамо чули, знамо, чућемо још једном кад нам се живот буде отворио према свом расплету. Чежња да се поново оде тамо и да се дуже остане стална је „гудба“, како би рекао Бранко Радичевић, на дну наталожених искустава. У сећању сасвим не-предвиђено искрсавају речи, поруке, завети које смо тамо ослушали. Такође одзывају звона што

се заклате међу бреговима, затитрају свете иконе и фреске пред спавање, или у несаницама. И мосао о томе: шта смо све заборавили од оног што би нам данас били потребно, који су то путеви ка обећаној земљи духовности или продуховљености којима нисмо пошли. Да ли смо остали само на прагу завета које интимно у себи учинисмо? Нисмо све знали, као што ни сада не можемо све знати, били живи ил' ван живота, о перипетијама духовних проницања. Шта смо још могли да учинимо, да угледамо, да померимо испред нас, и далеко у нама, како би рекао Васко, који се у бродску књигу путника уписао као Раствко Немањић, и који је предло-

жио да се мимо реда искрцамо раније у луци руског манастира св. Пантелејмона. Но много појединости о свему износити значило би пренебрегнути и превидети сву озбиљност ових места и дубину оних обредних настојања ка унутрашњем преображењу око којег се у овим просторима већ хиљаду година настојава. Тешко је држати стално у средишту своје свести оно што стоји у Хиландарском типику о светој литургији: „јер је свето и страшно оно што се у њој врши“. То је оно што се врши широм Свете Горе, заиста, у име страшне и превелике тајне наше православне вере. (Хиландарски типик, Слово 5.)

Миодраг Павловић

Ситне белешке

ИЗ ЖИВОТА АРХИМАНДРИТА АВЕРКИЈА, ПРОФЕСОРА КРАГУЈЕВАЧКЕ ГИМНАЗИЈЕ

О архимандриту Аверкију је сачувано мало података, поготову из његове младости. Завршио је богословију у Србији а Духовну академију у Кијеву. После завршене Духовне академије постављен је 26. маја 1866. године за суплента зајечарске полугимназије. Имао је тада 48 година. Предавао је две године у зајечарској полугимназији хришћанску науку, словенски језик и естественицу. Премештен је 1868. године у неготинску полугимназију где је до 1870. године предавао: хришћанску науку, словенски језик, зоологију и ботанику. За суплента крагујевачке гимназије постављен је 29. јануара 1870. Исте године, 26. новембра, постављен је за професора исте гимназије. Предавао је хришћанску науку и словенски језик. За време службовања у Крагујевцу написао је „Општу историју за вишу женску школу“. Рукопис је предан на преглед школској комисији, која је одбила да га штампа због краткоће текста. Аверкије је остао у успомени својих ученика као добар професор.

У крагујевачкој гимназији је радио до августа 1871. Тада је добивши одсуство од Министарства просвете до 15. септембра отишао у Бугарску. Из Бугарске је молио Министарство просвете да га разреши дужности јер је одлучио да остане у Бугарској. Разрешен је 1. септембра 1871. У неослобођеној Бугарској убијен је од Турака.

Извори: Архив Србије МПС-Ф VI, бр. 1311 (1866); Исто, Ф I, Арх. бр. 126, 4, 29. I 1870; Исто, Ф X, Арх. бр. 2104, , 2, 26. XI 1870; Исто, Ф IX, бр. 156, 1871.

Литература: Календар са шематизмом Књажевства Србије 1867, 30; 1868, 34; 1869, 35; 1870, 34; 1871, 33; Ј. Миодраговић, Учи-тељска школа у Београду, Београд 1896, 111; Споменица мушке учи-тељске школе у Алексинцу 1871–1921, Ниш 1921, 153.

Предраг Пузовић

КАЛЕНИЋ

Година XX
5/1998

Издавач – Српска православна епархија шумадијска

Иzlazi шест пута годишње

Уређује Одбор

Главни и одговорни уредник
Драгослав Степковић

Заменик главног и одговорног
уредника Негослав Јовначевић

Уредништво и администрација
„Каленић“, 34000 Крагујевац,
Крагујевачког октобра 67

Телефон 034/ 332-642

Штампа – EXCELSIOR, Београд,
Зарија Вујошевића 55

Тираж – 3600 примерака

Храм светих бесребреника и мученика Козме и Дамјана у Башину, освећен 14. јула 1998. године

Света архијерејска литургија на Петровдан 1998. године у манастиру Ралетинцу. На дан храмовне славе - манастирска црква посвећена је светим апостолима Петру и Павлу - литургију је служио и пререзао славски колач епископ шумадијски Г. Др Сава. Током дана, ову велику светињу левачког краја посетило је више од три хиљаде верника. Део манастирског храма на фотографији је припрата, подигнута 1977, уз црквицу озидану 1870. године око часне трпезе средњовековног манастира. Игуманија манастира Ралетинца је мати Харитина.

